

POLSKIE TOWARZYSTWO ENTOMOLOGICZNE

**WIADOMOŚCI
ENTOMOLOGICZNE**
t. XIII, nr 4

POZNAŃ

1994

Wskazówki dla autorów

● „Wiadomości Entomologiczne” zamieszczają oryginalne artykuły materiałowe, artykuły przeglądowe, dyskusyjne, notatki faunistyczne i krótkie doniesienia naukowe, których głównym podmiotem są owady, artykuły metodyczne, historiograficzne (w tym biograficzne), recenzje prac entomologicznych, polemiki, sprostowania itp. oraz sprawozdania, komunikaty i inne materiały kronikarskie z zakresu szeroko pojętej działalności entomologicznej. Prace publikowane są w języku polskim. Dopuszcza się, w uzasadnionych przypadkach, możliwość drukowania oryginalnych prac materiałowych w języku angielskim, z obszernym polskim streszczeniem i objaśnieniami tabel oraz rycin także w języku polskim. Możliwość nieodpłatnego publikowania w „Wiadomościach Entomologicznych” mają tylko pełnoprawni członkowie Polskiego Towarzystwa Entomologicznego.

● Objętość artykułów nadsyłanych do druku nie może przekraczać objętości równoważnej 290 wierszom po maksymalnie 65 znaków (około 10 stron znormalizowanego maszynopisu, włączając w to tabele i ryciny). Artykuły przekraczające ustaloną objętość mogą być przyjęte jedynie po pisemnym zadeklarowaniu przez autora, pokrycia kosztów edycji objętości ponadnormatywnej. Krótkie doniesienia, recenzje, sprawozdania, komunikaty i materiały kronikarskie nie powinny przekraczać 2 stron maszynopisu. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania tekstów recenzji, sprawozdań, komunikatów i materiałów kronikarskich oraz poprawiania usterek stylistycznych i dotyczących nazewnictwa, bez uzgodnienia z autorem.

● Osoby nie będące członkami Polskiego Towarzystwa Entomologicznego mają prawo drukowania swoich prac tylko za pełną odpłatnością kosztów edycji.

● Maszynopisy (znormalizowane – z marginesem 4 cm i podwójnym odstępem między wierszami) należy nadsyłać w trzech egzemplarzach, z których jeden musi być oryginałem. Maszynopisy nie mogą zawierać żadnych wyróżnień czcionek (spacji, wersalików, podkreśleń itp.), ani też poprawek robionych atramentem lub ołówkiem. Nadesłany maszynopis powinien zawierać:

- tytuł pracy w języku polskim, pod nim w języku angielskim, zamieszczone na 1/3 wysokości od góry pierwszej strony;
- pełne brzmienie imienia i nazwiska autora(ów) pod tytułem angielskim, pod nazwiskiem dokładny adres (w przypadku krótkich doniesień, recenzji, sprawozdań i komunikatów, imię i nazwisko autora wraz z miejscowością należy umieścić na końcu pracy);
- abstrakt w języku angielskim, zawierający maksymalnie zwięzłe przedstawienie zawartości i wyników pracy (w przypadku oryginalnych prac materiałowych, dyskusyjnych i notatek faunistycznych).

Ponadto do artykułu może być dołączone streszczenie w języku angielskim (dotyczy to w szczególności prac przeglądowych, metodycznych i historiograficznych, w których nie obowiązuje zamieszczanie abstraktu). Dopuszcza się możliwość nadsyłania tytułu, abstraktu i streszczenia wyłącznie w języku polskim, przy czym kosztem ich tłumaczenia, podobnie jak weryfikacji nadesłanych tekstów angielskich, obciążony zostanie autor.

● Rysunki i wykresy należy wykonać czarnym tuszem na kalce technicznej lub białym papierze. Fotografie powinny być czarno-białe, kontrastowe, wykonane na papierze błyszczącym. Na marginesie maszynopisu zaleca się zaznaczyć ołówkiem miejsca, w których mają być umieszczone ryciny i tabele. Ryciny muszą być zblokowane, przy czym liczba bloków winna być ograniczona do koniecznego minimum, a ich wielkość nie powinna przekraczać formatu A3. Ryciny, które były już reprodukowane, należy w opisie odpowiednio oznaczyć. Liczba fotografii i tabel powinna być maksymalnie ograniczona. Rysunki, fotografie i wykresy należy znakować liczbami arabskimi, a ich detale literami, natomiast tabele liczbami rzymskimi. Objaśnienia rycin należy zamieścić oddzielnie, a objaśnienia tabel łącznie z nimi, w języku polskim i angielskim.

POLSKIE TOWARZYSTWO ENTOMOLOGICZNE

**WIADOMOŚCI
ENTOMOLOGICZNE
t. XIII, nr 4**

POZNAŃ

1994

Redakcja

Rafał Bernard, Lech Buchholz, Marek Bunalski (sekretarz),
Stanisław Burdajewicz (redaktor naczelny), Jerzy M. Gutowski,
Janusz Nowacki (zastępca redaktora naczelnego)

Copyright by Polskie Towarzystwo Entomologiczne
Poznań 1994

ISBN 83-01-08125-2
ISSN 0138-0737

Wydano z pomocą finansową Komitetu Badań Naukowych

Adres redakcji
ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, tel. 48-79-19

Wydanie I. Nakład 500 + 50 egz. Ark. druk. 4. Ark. wyd. 4,5.
Druk ukończono w styczniu 1995 r.
Fotoskład ZP WELCOMP – tel. (061) 139-300.
Druk: Drukarnia Kolejowa, ul. Kolejowa 27, Poznań.

TREŚĆ

MARIA ROŻEK, JERZY PAWŁOWSKI – Historia badań kariologicznych i ich zastosowanie w taksonomii oraz nowe możliwości opisu chromosomów <i>Coleoptera</i>	205
PAWEŁ BUCZYŃSKI – Interesujący przypadek teratologii skrzydła ważki <i>Sympetrum sanguineum</i> (O. F. MUELLER, 1764) (<i>Odonata, Libellulidae</i>)	213
LECH BOROWIEC, JAROSŁAW KANIA – Uwagi o niektórych krajowych gatunkach chrząszczy (<i>Coleoptera</i>)	217
LECH BOROWIEC – <i>Longitarsus salviae</i> GRUEV, 1975 (<i>Coleoptera, Chrysomelidae</i>) nowy dla fauny Polski	227
MIECZYSLAW MAZUR – Nowe stanowiska kilku rzadkich ryjkowców (<i>Coleoptera: Curculionidae</i>) w Polsce	231
BARBARA MARCINIAK – Przegląd systematyczny wykazanych z Polski gatunków <i>Psychidae</i> (<i>Lepidoptera</i>)	235
BARBARA MARCINIAK – Uwagi na temat cech diagnostycznych rodzaju <i>Dahlica</i> END. (<i>Lepidoptera, Psychidae</i>)	243
JAROSŁAW BUSZKO, ADAM MALKIEWICZ – <i>Eupithecia ochridata</i> PINKER, 1968 – nowy dla fauny Polski gatunek miernikowca (<i>Lepidoptera, Geometridae</i>)	249
Krótkie doniesienia: 100 <i>Zorochros flavipes</i> (AUBÉ) – gatunek sprężyka (<i>Coleoptera, Elateridae</i>) nowy dla fauny Bieszczadów – D. TARNAWSKI; 101 <i>Hylis cariniceps</i> (RTT.) (<i>Coleoptera, Eucnemidae</i>) – drugie stanowisko w Polsce – E. GRUSZKA, D. TARNAWSKI; 102 <i>Trixagus clairoides</i> (HEER) (<i>Coleoptera, Throscidae</i>) oraz <i>Isorhipis melasoides</i> (CAST.) i <i>Dirhagus pygmaeus</i> (F.) (<i>Coleoptera, Eucnemidae</i>) – nowe stanowiska w Polsce – A. GRUSZKA, D. TARNAWSKI; 103 Nowe stanowiska <i>Cerapheles terminatus</i> (MÉNÉTRIES) (<i>Coleoptera, Malachiidae</i>) – L. BOROWIEC; 104 Strąkowce (<i>Coleoptera, Bruchidae</i>) nowe i rzadkie dla fauny Polski – L. BOROWIEC; 105 Uwagi o niektórych krajowych ryjkowcach (<i>Coleoptera, Curculionidae</i>) – J. KANIA; 106 Nowe stanowiska polskich ryjkowców z rodzaju <i>Otiorhynchus</i> GERMAR, 1824 (<i>Coleoptera, Curculionidae</i>) – J. KANIA, J. ZAWADZKI; 107 O występowaniu <i>Orgyia antiquoides</i> (HÜBNER, 1822) w okolicach Zamościa (<i>Lepidoptera, Lymantridae</i>) – J. BUSZKO; 108 Obserwacja <i>Daphnis nerii</i> (L.) na terenie Bieszczadów (<i>Lepidoptera, Sphingidae</i>) – W. ŚLIWA; 109 Nowe dane na temat rozszedlenia motyli dziennych na terenie Tatr Polskich (<i>Lepidoptera: Nymphalidae, Lycaenidae</i>) – J. MASŁOWSKI	255
Sprostowania: D. KUBISZ – Sprostowania i uzupełnienia do pracy: Zależszycowate – <i>Oedemeridae</i> . Klucze do Oznaczania Owadów Polski. Cz. XIX Chrząszcze – <i>Coleoptera</i> , z. 85. Biologia Silesiac, Wrocław 1992, 52 ss.	233
Recenzje	215

CONTENTS

MARIA ROZEK, JERZY PAWLOWSKI – The history of karyological research and a new method of describing coleopteran chromosomes	205
PAWEŁ BUCZYŃSKI – An interesting case of in wing teratology <i>Sympetrum sanguineum</i> (O. F. MUELLER, 1764) (<i>Odonata, Libellulidae</i>)	213
LECH BOROWIEC, JAROSŁAW KANIA – Notes on some Polish beetle species (<i>Coleoptera</i>)	217
LECH BOROWIEC – <i>Longitarsus salviae</i> GRUEV, 1975 (<i>Coleoptera, Chrysomelidae</i>) new to the Polish fauna	227
MIECZYSLAW MAZUR – New localities of some rare weevils (<i>Coleoptera: Attelabidae, Curculionidae</i>) in Poland	231
BARBARA MARCINIAK – A systematic list of Polish <i>Psychidae</i> (<i>Lepidoptera</i>)	235
BARBARA MARCINIAK – Remarks on diagnostic characters in the genus <i>Dahlica</i> END. (<i>Lepidoptera, Psychidae</i>)	243
JAROSŁAW BUSZKO, ADAM MALKIEWICZ – <i>Eupithecia ochridata</i> BINKER, 1968 – a species of pug moth new to the Polish fauna (<i>Lepidoptera, Geometridae</i>)	249
Short communication: 100 <i>Zoroachros flavipes</i> (AUBÉ) – elaterid species (<i>Coleoptera, Elateridae</i>) new to the fauna of the Bieszczady Mts. – D. TARNAWSKI; 101 <i>Hylis cariniceps</i> (RTT.) (<i>Coleoptera, Eucnemidae</i>) – drugie stanowisko w Polsce – E. GRUSZKA, D. TARNAWSKI; <i>Trixagus elateroides</i> (HEER) (<i>Coleoptera, Throscidae</i>), <i>Isorhipis melasoides</i> (CAST.) and <i>Dirhagus pygmaeus</i> (F.) (<i>Coleoptera, Eucnemidae</i>) – new records from Poland – A. GRUSZKA, D. TARNAWSKI; 103 New records of <i>Cerapheles terminatus</i> (MÉNÉTRIES) (<i>Coleoptera, Malachiidae</i>), – L. BOROWIEC; 104 The seed-beetles (<i>Coleoptera, Bruchidae</i>) new or rare to the Polish fauna – L. BOROWIEC; 105 Notes on some weevil species in Poland (<i>Coleoptera, Curculionidae</i>) – J. KANIA; 106 New records of Polish weevil species of the genus <i>Otiorhynchus</i> GERMAR, 1824 (<i>Coleoptera, Curculionidae</i>) – J. KANIA, J. ZAWADZKI; 107 On the occurrence of <i>Orygia antiquoides</i> (HÜBNER, 1822) in Zamość vicinity (<i>Lepidoptera, Lymantriidae</i>) – J. BUSZKO; 108 Observation <i>Daphnis nerii</i> (L.) on the Bieszczady Mts. (<i>Lepidoptera, Sphingidae</i>) – W. ŚLIWA; 109 New records on the distribution of the butterflies on the Polish Tatra Mts. (<i>Lepidoptera: Nymphalides, Lycaenidae</i>) – J. MASŁOWSKI	255
Corrections: D. KUBISZ – Correction to the paper: Załączycowate – <i>Oedemeridae</i> . Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Cz. XIX Chrzęszcze – <i>Coleoptera</i> , z. 85, Biologica Silesiae, Wrocław 1992, 52 ss.	233
Reviews	215

Historia badań kariologicznych i ich zastosowanie w taksonomii oraz nowe możliwości opisu chromosomów *Coleoptera*

The history of karyological research and a new method of describing coleopteran
chromosomes

MARIA ROŻEK, JERZY PAWŁOWSKI

Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN, ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków

ABSTRACT. The paper presents the development of karyological research and the application of karyological methods in animal taxonomy. A newly described technique of fixation of coleopteran chromosomes, that may enable their banding, is briefly discussed.

Rozwój badań kariologicznych rozpoczyna się w latach 20-tych XX wieku. W tym bowiem czasie powstają prawie równocześnie dwa ośrodki: szkoła japońska, do której należą tacy badacze jak: MASUI, MINOUCH, OGUMA i MAKINO oraz szkoła szwajcarska, którą reprezentuje prof. MATTHEY wraz ze swoimi współpracownikami.

Między badaczami panuje zgodność co do tego, że poznanie kariotypów poszczególnych gatunków może mieć wielkie znaczenie nie tylko dla cytologii, genetyki lecz także i dla systematyki. Po II wojnie światowej obok rozwijających się ośrodków w Szwajcarii i Japonii powstają również nowe np. w Australii, Anglii, Niemczech i Szwecji. Początkowo badania dotyczą głównie chromosomów kręgowców, obok danych kariologicznych wprowadza się po raz pierwszy pojęcie kariosystematyki jako odrębnej gałęzi nauki. I tak w oparciu o badania kariotypów kręgowców MATTHEY wypowiada hipotezy dotyczące specjizacji różnych grup taksonomicznych jak np. gryzoni.

W pierwszej fazie badań preparatykę kariologiczną opierano w przeważającej części na metodzie utrwalania fragmentów tkanek czterotlenkiem osmu, później zaczęto barwić skrawki parafinowe. Obecnie ta technika ma raczej znaczenie historyczne z uwagi na liczne błędy przy ustalaniu liczby chromosomów. W latach 50-tych wprowadzono do kariologii metodę zgmiotów tkanki pomiędzy dwoma szkiełkami po uprzednim szoku hipotonicznym, który powoduje rozpułchnienie i pęknięcie komórek. Chromosomy rozsypują się w cytoplazmie, zgniecenie zaś powoduje ich rozłożenie w jednej płaszczyźnie. Na

podobnej zasadzie robi się preparaty chromosomowe przy pomocy wysuszenia tzw. techniką „air-dried”. W latach 70-tych notuje się widoczny postęp w rozwoju hodowli tkankowych *in vitro*, dzięki któremu następuje dalsze ulepszenie technik sporządzania preparatów, co daje nowe możliwości w badaniach kariotypów. Najlepiej jednak rozwijają się badania dotyczące chromosomów ssaków. U bezkręgowców poznane techniki nie zawsze dawały zadowalające wyniki, poza nielicznymi wyjątkami takimi jak *Drosophila* sp. czy prostoskrzydłe (*Orthoptera*). W tym czasie kariosystematyka brała pod uwagę następujące kryteria: liczbę chromosomów $2n$ lub n , strukturę autosomów i heterosomów, typ determinacji płci oraz wszelkiego rodzaju zmiany w morfologii i liczbie tych elementów. Z tego okresu w literaturze spotyka się wiele prac wykonanych głównie na ssakach, u których poznanie struktury kariotypów odegrało ważną rolę przy rozstrzyganiu różnych spornych problemów taksonomicznych. Kariologia porównawcza może pomagać w rozwiązywaniu wielu spornych kwestii z zakresu systematyki, ewolucji i zoogeografii (także historycznej) – na różnych poziomach taksonomicznych, poczynając od problemów infraspecyficznych (w ramach gatunków), przez pokrewieństwa międzygatunkowe w ramach rodzajów i pokrewieństwa międzyrodzajowe w ramach wyższych taksonów. Przykładem tych ostatnich są próby ustalenia pokrewieństw wśród niektórych jeleniowatych (*Cervidae*) (FONTANA i RUBINI, 1990), zajęczaków (*Lagomorpha*) (ROBINSON i in., 1984) i pewnych grup ślimaków (TATEWAKI i KITADA, 1984).

Porównanie kariogramów może być dodatkowym argumentem przy wydzieleniu gatunków, w przypadku dużej zmienności zewnętrznych cech morfologicznych i np. słabego zróżnicowania cech genitalnych. Analizy chromosomów mogą być także pomocne przy obiektywnej ocenie taksonomicznej wartości izolowanych populacji i podejmowaniu decyzji o odrębności gatunkowej, czy tylko podgatunkowej.

W przypadkach pokrewnych gatunków sympatrycznych o dużym podobieństwie zewnętrznym, kariologia może potwierdzić prawidłowość oznaczenia tradycyjnymi metodami morfologicznymi. Przykładem takich zastosowań mogą być analizy kariologiczne niektórych drobnych gatunków chrząszczy biegaczowatych (*Carabidae*), wykonane w Polsce. Karpacko-sudecki *Trechus pulchellus* (PUTZ.) i wschodniokarpacki *T. pulpani* REŠ. występują niemal zawsze wspólnie w większości zacienionych mikrobiotów ściółkowych od Bieszczadów do Pienin. Na tym obszarze są pospolite, ale ich odróżnienie morfologiczne jest łatwe tylko w przypadku osobników typowo ubarwionych i o najbardziej charakterystycznym kształcie przedplecza i pokryw. U obu gatunków jednak pewien procent skrajnych osobników wykazuje znaczne wzajemne podobieństwo bądź w ubarwieniu, bądź w budowie przedplecza i pokryw, a czasem wszystkie te cechy występują razem (PAWŁOWSKI, 1975). W tych ekstremalnych przypadkach decyduje jeszcze budowa aparatu genitalnego, ale potwierdzeniem decyzji

taksonomicznych może być także kariotyp (ROŻEK i WARCHAŁOWSKA-ŚLIWA, 1982).

Innym przykładem takiego zastosowania kariologii jest analiza kariogramów bardzo podobnych zewnętrznie niżowych gatunków *Bembidion lampros* (HERBST) i *B. properans* (STEPH.) (ROŻEK i WARCHAŁOWSKA-ŚLIWA, 1987).

Prawdopodobnie kariologia mogłaby także przyczynić się do decyzji taksonomicznych w przypadkach gatunków o wielkich arealach (np. circumpolarnych), gdy skrajne populacje o dużej dynamice uzyskują kontakt geograficzny. Były obserwowane przypadki, gdy osobniki pochodzące z dwóch takich populacji zachowywały się względem siebie jak odrębne gatunki. Być może porównanie ich kariotypów mogłoby wyjaśnić to niezwykle zachowanie.

Badania chromosomów na tym poziomie rzucają światło na filogenetyczne związki gatunków, rodzajów i rodzin. Gromadzenie informacji o strukturze kariotypu różnych gatunków dało podstawę do sporządzenia atlasów chromosomowych. Z upływem czasu tego rodzaju badania stały się już niewystarczające w stosunku do wymagań jakie stawiano przed kariosystematyką. Jednak prowadzone w dalszym ciągu eksperymenty nad udoskonaleniem technik kariologicznych dały w końcu pożyteczne wyniki. Opracowano bowiem metody, które poprzez odpowiednie utrwalenie chromosomów i wybarwienie różnicują poszczególne ich części. W ten sposób uzyskujemy wzory prążkowe na chromosomach. Ułożenie prążków (pasków) na chromosomach jest charakterystyczne dla każdej pary w kariotypie. Wśród znanych technik różnicującego barwienia najważniejsze są:

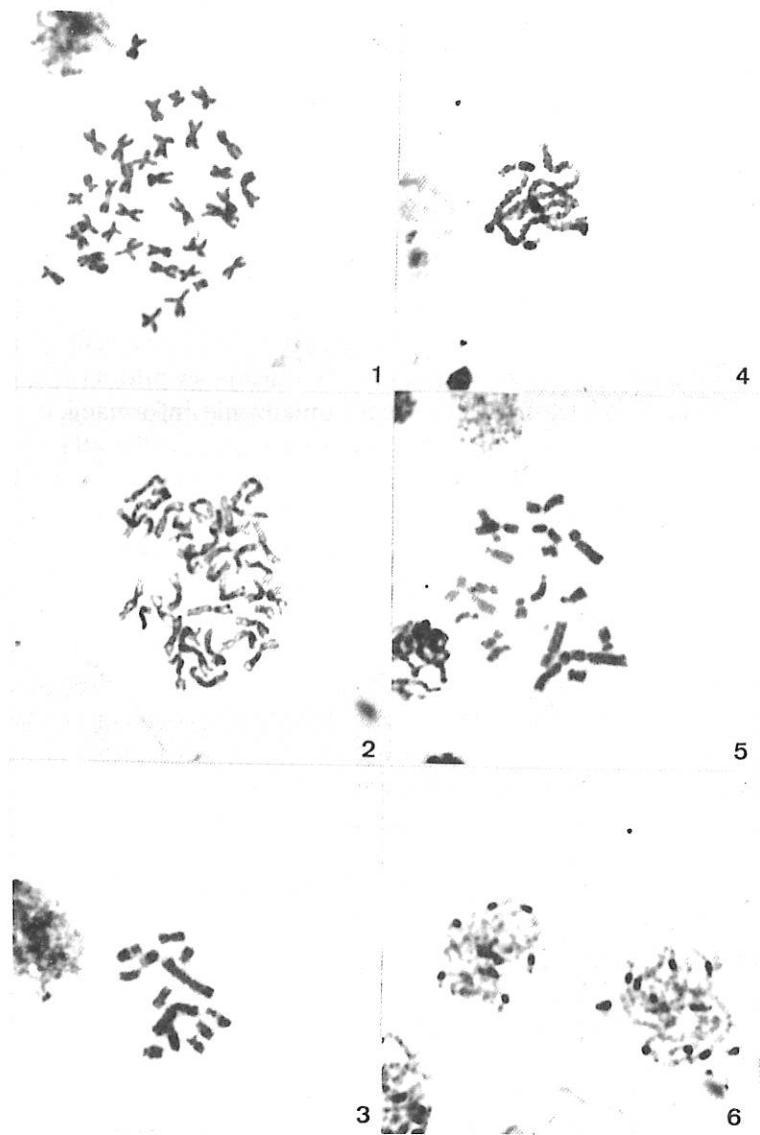
1. C-prążki – są heterochromatyną konstytutywną zlokalizowaną w chromosomach najczęściej w okolicach centromeru, rzadziej interkalarnie i terminalnie;
2. Q-prążki – uzyskuje się przy pomocy barwników fluorescencyjnych;
3. G – prążki otrzymuje się po wytrawieniu chromosomów trypsyną;
4. technika NOR – identyfikuje organizatory jąderkowe (miejsca transkrypcji rybosomalnego RNA).

Dzięki wprowadzeniu powyższych technik istnieje możliwość szczegółowego opisu kariotypów poprzez:

- a. identyfikację wszystkich par chromosomów, co ma istotne znaczenie w przypadku występowania niewielkich różnic w ich długości lub strukturze;
- b. określenie zmian, które zachodzą w morfologii całego kariotypu lub w obrębie poszczególnych par chromosomów.

Przemiany w obrębie kariotypu mają swoją przyczynę w mutacjach chromosomowych takich jak: rozszczepienia centromerów, wzajemnych translokacjach (fuzje centromer-centromer i fuzje centromer-telomer), delecjach oraz paracentrycznych i pericentrycznych inwersjach.

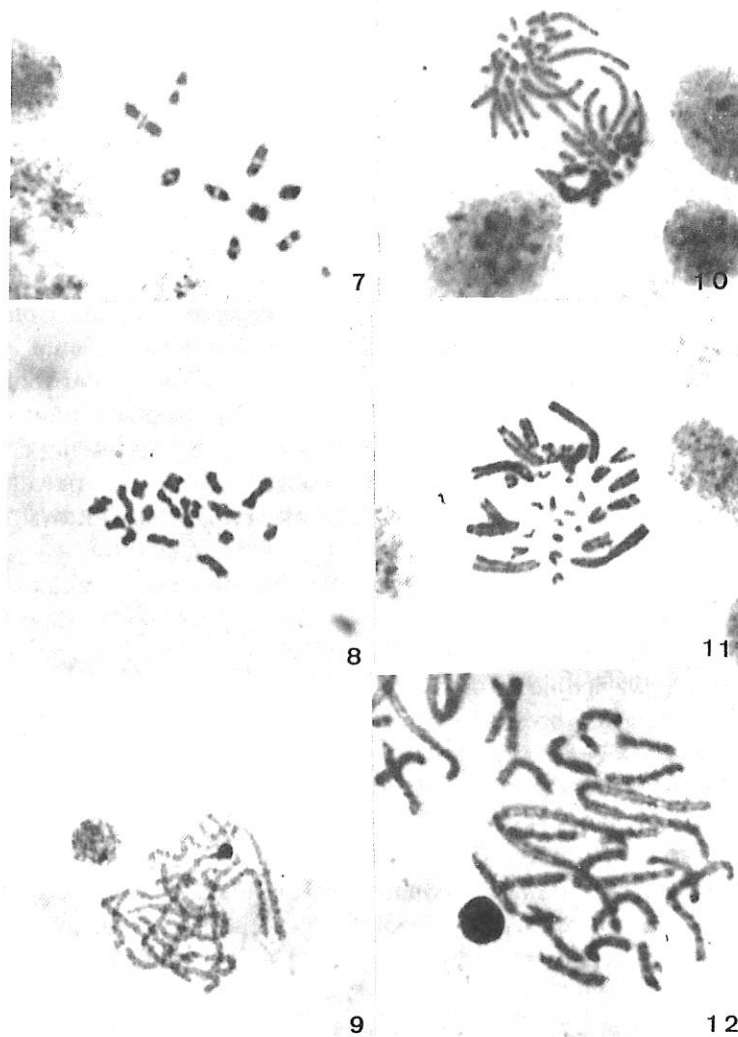
Powszechnie uważa się, że tak opisany kariotyp powinien być w badaniach taksonomicznych używany jako cecha rozpoznawcza przy:

Ryc. 1, 2, 3, 5. Chromosomy metafazy mitotycznej u: 1 – *Harpalus* sp. (*Carabidae*), 2 – *Calathus fuscipes* (OEZE) (*Carabidae*), 3 – *Cantaris rustica* FALL. (*Cantharidae*), 5 – *Phyllobius urticae* (DEG.) (*Curculionidae*).

Fig. 1, 2, 3, 5. Chromosomes of mitotic metaphase in: 1 – *Harpalus* sp. (*Carabidae*), 2 – *Calathus fuscipes* (GOEZE) (*Carabidae*), 3 – *Cantaris rustica* FALL. (*Cantharidae*), 5 – *Phyllobius urticae* (DEG.) (*Curculionidae*).

Ryc. (Fig.) 4, 6. Pachyten u (Pachytene in): 4 – *Phyllobius urticae* (DEG.) (*Curculionidae*), 6 – *Tea vigintiduopunctata* L. (*Coccinellidae*).

Ryc. (Fig.) 7, 8. Metafaza I mejozy u (meiotic I metaphase in): 7 – *Athous* sp. (*Elateridae*),
8 – *Staphylinus* sp. (*Staphylinidae*).

Ryc. (Fig.) 9. Leptoten u (Leptotene in) *Philontus* sp. (*Staphylinidae*).

Ryc. (Fig.) 10. Anafaza mitozy u (Mitotic anaphase in) *Pholidoptera griseoptera* (DE GEER)
(*Tettigonidae*).

Ryc. (Fig.) 11. Metafaza mitotyczna u (Mitotic metaphase in) *Leptophyes albovittata* KALLAR
(*Tettigonidae*).

Ryc. (Fig.) 12. Prometaza mitotyczna u (Mitotic prometaphase in) *Metrioptera (Roeseliana) roeseli*
(HGB.) (*Tettigonidae*).

- rozróżnianiu gatunków
- identyfikacji gatunków pokrewnych i gatunków bliźniaczych
- łączeniu gatunków pokrewnych w jeden rodzaj
- ustalaniu związku między wyższymi taksonami.

Początki badań kariologicznych u *Coleoptera* sięgają lat 50-tych, bowiem w tym czasie po raz pierwszy podane zostały liczby chromosomów dla kilkudziesięciu gatunków reprezentujących różne rodziny (SMITH, 1953, 1960). W Polsce pierwsze prace z tego zakresu pojawiły się w latach 70-tych (PETRYSZAK, 1970, 1971). Znaczący rozwój cytogenetyki i cytotaksonomii chrząszczy przypada dopiero na lata 80-te, a zawdzięczamy go takim autorom jak: PETITPIERRE, SERRANO, VIRKKI i YADAV. Większość badań *Coleoptera* ogranicza się do ustalenia liczby chromosomów dla samca i określenia systemu determinacji płci w metafazie I mejozy. Taki poziom badań chromosomowych WHITE (1978) nazywa *a*-kariologią. Po wstępnej analizie chromosomów u większej liczby gatunków, pojawiają się podsumowania wyników jako próby prześledzenia ewolucji kariotypów w obrębie rodzajów, rodzin, a nawet całego rzędu *Coleoptera* (PETITPIERRE, 1988; PETITPIERRE i in., 1990; SERRANO, 1986, 1992; VIRKKI, 1984).

W badaniach cytogenetycznych *Coleoptera* chromosomy uzyskuje się najczęściej stosując konwencjonalną metodę zgniotów. Technika ta daje bardzo różne efekty u różnych rodzin, począwszy od złej jakości chromosomów u *Carabidae*, do względnie dobrych u *Chrysomelidae*. Generalnie należy stwierdzić, że w miarę wprowadzonych innowacji w technice kariologicznej następowała stopniowa poprawa obrazów chromosomów u chrząszczy. Aktualnie, oprócz klasycznych zgniotów, stosuje się ich zamrażanie oraz technikę wysuszania zawiesiny komórkowej (GALIAN i in., 1990; PETITPIERRE i in., 1990; ROŻEK, 1983; VIRKKI i DENTON, 1987). Interesującą metodą dającą bardzo dobre chromosomy z zarodków i gonad u *Hydrophilidae* opracował ANGUS (1982). Autor ten wraz ze swoimi współpracownikami na podstawie analizy prążkowanych kariotypów rozstrzyga sporne kwestie taksonomiczne (SHARAWI i ANGUS, 1991).

Omówione powyżej techniki kariologiczne stosowane u chrząszczy opierają się głównie na materiale pochodzącym z gonad pobranych od żywych osobników.

Należy przypuszczać, że dalszy znaczący postęp w badaniach kariologicznych *Coleoptera* nastąpi po wprowadzeniu nowej techniki opisaną przez ROŻEK (1994). Metoda ta polega na zastosowaniu nowych mieszanin utrwalających oraz podwyższonej temperatury do procesu utrwalania. Dzięki temu uzyskujemy preparaty chromosomowe dobrej jakości zarówno ze świeżej tkanki gonad, jak i z gonad wstępnie utrwalonych i przechowywanych w określonych warunkach. Chromosomy uzyskane opisaną techniką są dobrze rozłożone, nie ulegają skróceniu i mają wyraźną strukturę, często z widocznymi już

blokami heterochromatyny, co ilustrują załączone zdjęcia (Ryc. 1–12). Wydaje się, że takie chromosomy będą również odpowiednie do techniki prążkowania. Dodatkową zaletą powyższej metody jest fakt, że chrząszcze można przechowywać w utrwalaczu. Daje to możliwość konsultacji z systematykami, co jest niezbędne przy opracowywaniu chromosomów rodzin obfitujących w gatunki. Powyższą technikę autorka testowała nie tylko na przedstawicielach różnych rodzin *Coleoptera*, ale również na wybranych gatunkach z *Tettigonidae* (*Orthoptera*), u których napotyka się także na duże trudności w uzyskaniu chromosomów dobrej jakości.

Praktyczną zaletą wspomnianej techniki jest także to, że jej wstępny etap może ewentualnie wykonać każdy badacz zajmujący się owadami. Owady do badań chromosomowych należy przygotować w następujący sposób:

- 1) lekko uśpionym owadom wypreparować gonady, małym chrząszczom wystarczy otworzyć odwłok przez podniesienie pokryw i zerwanie tergitów;
- 2) gonady lub owady z otwartymi odwłokami umieszczamy w hypotoniku (1% cytrynian sodu + 0,005% kolchicyna) na 40 minut w temperaturze pokojowej (ok. 20°);
- 3) gonady lub owady przenosimy do utrwalacza Carnoy (mieszanina alkoholu etylowego i lodowatego kwasu octowego w stosunku 3: 1) na 30 minut w temperaturze pokojowej;
- 4) dalszym etapem jest położenie utrwalonego materiału do fiolek ze świeżym utrwalaczem Carnoy. Fiolki szczelnie zamykamy i umieszczamy w lodówce.

Następne czynności wymagają już przestudiowania techniki (ROŻEK, 1994) lub konsultacji ze specjalistą.

PIŚMIENNICTWO

- ANGUS R. B., 1982: Separation of two species staining as *Helophorus aquaticus* (L.) (*Coleoptera*, *Hydrophilidae*) by banded chromosome analysis. *Syst. Entomol.*, **7**: 265–281.
- FONTANA F., RUBINI M., 1990: Chromosomal evolution in *Cervidae*. *Biosystems*, **24**: 157–174.
- GALIAN J., ORTIZ A. S., SERRANO J., 1990: Cytogenetics and cytotaxonomy of seven Iberian species of *Brachinus* WEBER (*Coleoptera*, *Carabidae*). *Cytobios*, **63**: 185–192.
- PAWŁOWSKI J., 1975: *Trechinae* (*Coleoptera*, *Carabidae*) Polski. Monografie Fauny Polski, Warszawa-Kraków, **4**: 1–210.
- PETITPIERRE E., 1988: Cytogenetics, cytotaxonomy and genetics of *Chrysomelidae*. W: *Biology of Chrysomelidae*, JOLIVET P., PETITPIERRE E., HSIAO T. H. (eds), str. 131–159, Kluwer, Dordrecht.
- PETITPIERRE E., JUAN C., FUTUYMA D. J., 1990: Cytogenetic and evolutionary relationships in the nearctic genus *Ophraella* and related genera (*Coleoptera*: *Chrysomelidae*). *Entomol. Soc. Amer.*, **83**: 689–693.

- PETRYSZAK B., 1971: Cytological investigations on five species of bisexual weevils (*Curculionidae*, *Coleoptera*) from Poland. *Acta Biol. Cracov., Ser. Zool.*, **14**: 157–165.
- PETRYSZAK B., 1971: The chromosome numbers of the five species of bisexual weevils (*Curculionidae*, *Coleoptera*) from Poland. *Zesz. Nauk. Uniw. Jagiell., Prace Zool.*, **267**: 29–38.
- ROBINSON T. J., ELDER F. F. B., CHAPMAN J. A., 1984: Evolution of chromosomal variation in cottontails, genus *Sylvilagus* (*Mammalia: Lagomorpha*). *Cytogenet. Cell Genet.*, **38**: 282–289.
- ROZEK M., 1983: Modified techniques of chromosome preparation for karyological studies of *Carabidae* (*Coleoptera*). *Folia Biol.*, **31**: 187–192.
- ROZEK M., 1994: A new chromosome preparation technique for *Coleoptera* (*Insecta*). *Chromosome Research*.
- ROZEK M., WARCHAŁOWSKA-ŚLIWA E., 1982: Karyological studies on *Trechinae* (*Coleoptera*, *Carabidae*). II. Karyotypes of *Trechus plisensis* CSIKI, *Trechus pulchellus* PUTZ. and *Trechus pulpani* REŠ. *Folia Biol.*, **30**: 59–67.
- ROZEK M., WARCHAŁOWSKA-ŚLIWA E., 1987: Comparison of karyotypes of *Bembidion lampros* (HERBST) and *Bembidion properans* (STEPH.) (*Coleoptera*, *Carabidae*). *Folia Biol.*, **35**: 101–104.
- SERRANO J., 1986: A karyotypical approach to carabid evolution (*Coleoptera*). W: *Carabid Beetles. Their Adaptations and Dynamics*. eds P. J. DEN BOER, M. LUFF, D. MOSSAKOWSKI I F. WEBER, str. 221–234, Springer, Stuttgart.
- SERRANO J., 1992: Geographic isolation and karyotypic evolution of carabid beetles (*Coleoptera: Carabidae*). W: *The biogeography of ground beetles (Coleoptera: Carabidae) from mountains and islands*. G. R. NOONAN, G. E. BALL, N. E. STORK (eds), str. 235–243, Intercept. Publ., Andover.
- SHAARAWI F. A. I., ANGUS R. B., 1991: Chromosomal analysis of some European species of the genus *Berosus* LEACH (*Coleoptera, Hydrophilidae*). *Koleopt. Rdsch.*, **61**: 105–110.
- SMITH S. G., 1953: Chromosome numbers of *Coleoptera*. *Heredity*, **7**: 31–48.
- SMITH S. G., 1960: Chromosome numbers of *Coleoptera*. II. *Can. J. Genet. Cytol.*, **2**: 66–88.
- TATEWAKI R., KITADA J., 1984: Comparative karyotypes of two land snails, *Euhadra subnimbosa* and *Euhadra dixoni* (*Bradybaenidae, Gastropoda*). *Proc. Japan Acad., Ser. B*, **60**: 77–80.
- VIRKKI N., 1984: Chromosomes in evolution of *Coleoptera*. W: *Chromosomes in evolution eukaryotic groups*. II, str. 41–76, CRC Press, Boca Raton.
- WHITE M. J. D., 1978: *Modes of speciation*. W. H. Freeman, San Francisco.

Interesujący przypadek teratologii skrzydła u ważki *Sympetrum sanguineum* (O. F. MUELLER, 1764) (*Odonata, Libellulidae*)

An interesting case of in wing teratology *Sympetrum sanguineum* (*Odonata, Libellulidae*)

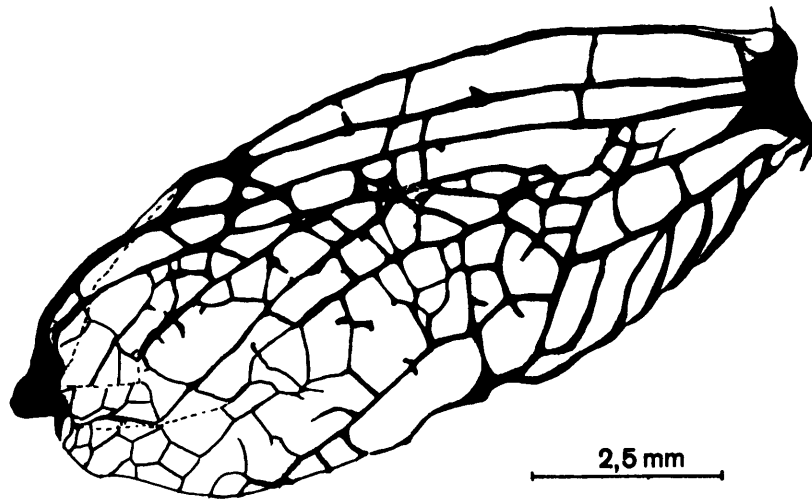
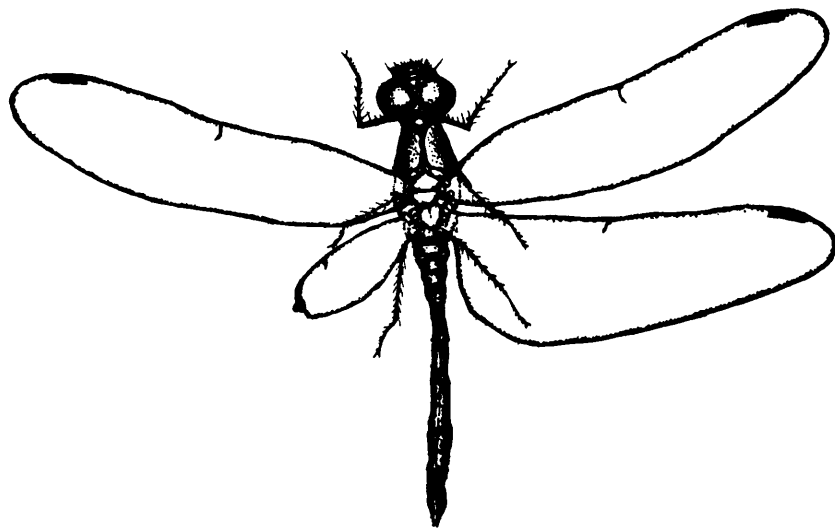
PAWEŁ BUCZYŃSKI

Zakład Zoologii, Instytut Biologii UMCS, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin

Abstract. This article discusses an interesting case of wing teratology in *Sympetrum sanguineum* (O. F. MUELLER, 1764). The wing is small and deformed. Some veins have a modified course or are missing. This a results from larval wing primordium damage, which decreased the oxygene and haemolymph inflow.

Podczas badań faunistycznych prowadzonych w Dolinie Bugu dnia 5 lipca 1993 r. złapano w Gródku k. Hrubieszowa (województwo zamojskie) jeden okaz samca *Sympetrum sanguineum* o interesującej budowie lewego tylnego skrzydła (ryc. 1, 2). Omawiane skrzydło (ryc. 2) wykazywało zmienione proporcje metryczne oraz nieprawidłowy rozwój i/lub przebieg części żyłek podłużnych i poprzecznych. Normalnie wykształcone są: costa, subcosta, radius, oraz nodulus (węzełek). Media, cubitus i anales są w większej części ciągłe, ale ich przebieg jest lekko zmieniony. Pterostigma (plamka skrzydłowa) wykazuje silne zniekształcenie i stanowi wierzchołek skrzydła. Zredukowana całkowicie lub częściowo jest część żyłek poprzecznych, np. z 7 przedwęzłkowych występuje tylko 5:2 pełne, 1 niepełna i 2 niewielkie fragmenty kolejnych. Część pozostałych żyłek poprzecznych jest nieciągła. Przedni i tylny brzeg skrzydła są miejscami pofałdowane i podgięte w dół. Długość zniekształconego skrzydła wynosi 11 mm, podczas gdy drugie, prawidłowo rozwinięte skrzydło tej pary ma długość 24,5 mm. Rozmiary ciała i skrzydeł prawidłowo rozwiniętych mieszczą się w zakresie zmienności tego gatunku: długość odwłoka wynosi 24 mm wobec normy 21–26 mm, długość skrzydła 24,5 mm wobec 24–29 mm (SCHMIDT 1929, SPURIS 1964). Opiswany osobnik był w stanie latać i polować, choć czynił to mniej sprawnie od osobników prawidłowo rozwiniętych.

Stan użytkowania zdaje się wskazywać, że niedorozwój skrzydła jest efektem mechanicznego uszkodzenia jego zawiązka podczas jednego z linień larwalnych

Ryc. 1. Okaz samca *Sympetrum sanguineum* (MUELL.) z teratologią lewego skrzydła II pary.

Fig. 1. Male specimen of *Sympetrum sanguineum* (MUELL.) with a teratology of left wing II.

Ryc. 2. Teratologia lewego skrzydła II pary u samca *S. sanguineum*.

Fig. 2. Teratology of left wing II in male *S. sanguineum*.

lub też ataku drapieźnika na larwę. Spowodowało to deformację zawiązka oraz zmniejszenie lub przerwanie dopływu hemolimfy i tlenu, czego efektem jest mały rozmiar skrzydła i niewykształcenie części żyłek poprzecznych. Ograniczenie dopływu hemolimfy utrudniło ponadto jej wnikanie do zawiązka podczas metamorfozy, przez co skrzydło nie zostało całkowicie rozprostowane i ma kształt lekko wypukłej czaszy.

Przypadki teratologii mechanicznych u ważek są stosunkowo rzadkie, stąd też w piśmiennictwie mało jest danych na ten temat. W piśmiennictwie polskim problem ten poruszał IGNATOWICZ (1973), opisując wadę rozwojową odwłoka u *Ischnura elegans* (VANDER LINDER). Brak jest natomiast jak dotąd danych o teratologiach skrzydła.

PIŚMIENNICTWO

- IGNATOWICZ S., 1973: Anomalia odwłokowa samca *Ischnura elegans* LIND. Prz. Zool., 3: 399–400.
- SCHMIDT E., 1929: Libellen – *Odonata*. (in) „Die Tierwelt Mitteleuropas”, P. Brohmer, P. Ehrmann, G. Ulmer (eds), t. IV. Von Quelle and Meyer, Leipzig, ss. 66.
- SPURIS Z. D., 1964: Otriad Odonoptera (*Odonata*) – stierkozy. (w) „Opriedielitel nasiekomych jewropiejskoj czasti SSSR”, t. I. Izd. „Nauka”, Moskwa.

RECENZJE

VÁZQUEZ X. A., 1993: *Coleoptera. Oedemeridae, Pyrochroidae, Pythidae, Mycteridae*. Fauna Iberica, Vol. 5. RAMOS M. A. et al. (Eds.), Museo Nacional de Ciencias Naturales, CSIC, Madrid. 181 pp.

Niedawno wydany piąty tom monografii fauny Półwyspu Iberyjskiego napisany został przez znanego specjalistę od rodziny *Oedemeridae*. Zawiera szczegółowe omówienie czterech wymienionych w tytule rodzin z grupy *Heteromera*, które autor za LAWRENCE’em i NEWTON’em (Am. Rev. Ecol. Syst., 1982, 13: 261–290) umieszcza w nadrodzinie *Tenebrionoidea*. Wstęp do książki zawiera też klucz do wchodzących w skład *Tenebrionoidea* rodzin, czyli oprócz *Heteromera* (sensu lato) również *Prostomidae*, *Colydiidae*, *Mycetophagidae* i *Ciidae*.

Książka podzielona jest na części poświęcone poszczególnym rodzinom, a zakończona jest wspólną dla wszystkich części bibliografią i indeksem. Zawiera również dodatek: listę synonimów i kombinacji nazw dla omawianych rodzin. Każda część podzielona jest na 7 rozdziałów: wstęp obejmujący rys historyczny; pozycję systematyczną i rozszedlenie rodziny; morfologię i anatomię imagines; charakterystykę stadiów przedimaginalnych; biologię rodziny; rozdział poświęcony metodom zbioru, preparacji i oznaczania oraz na koniec szczegółowe omówienie poszczególnych gatunków (wraz z kluczami). Całość ilustrowana jest licznymi, bardzo dobrej jakości rysunkami (25 rysunków totalnych i 33 plansze z rysunkami szczegółowymi).

Najwięcej miejsca poświęcono w książce rodzinie *Oedemeridae*. Na Półwyspie Iberyjskim i Wyspach Balearskich stwierdzono dotąd 43 gatunki (prawie dwa razy więcej niż w Polsce), przy czym sam autor opisał dwa z nich. Zgrupowane są one w trzech podrodzinach: *Nacerdinae* (14 gatunków z trzech rodzajów), *Calopodinae* (2 gat. w dwóch rodzajach) i najliczniejszej *Oedemerinae* (27 gat. w sześciu rodzajach). Przy każdym gatunku podano szczegółowy opis samca i samicy, a następnie dokładnie omówiono rozmieszczenie (zarówno ogólne, jak i na Płw. Iberyjskim), oraz znane dotychczas szczegóły biologii. Układ systematyczny rodziny oparty jest na rewizji ŠVIHLI (*Acta Mus. Nat. Pragae*, 1985, **41B**: 141–238) z pewnymi uzupełnieniami wprowadzonymi przez autora. Klucze do oznaczania poszczególnych rodzajów i gatunków są ułożone jasno i przejrzyste i oparciu zarówno o łatwo dostrzegalne cechy zewnętrzne, jak i o budowę aparatów kopulacyjnych.

Omówione w takim samym układzie pozostałe rodziny zajmują, ze względu na znikomą ilość gatunków, znacznie mniej miejsca. Z rodziny *Pyrochroidae* na omawianym terenie występują trzy gatunki (te same co w naszym kraju), natomiast *Pythidae* reprezentowane są tylko przez jeden gatunek – *Pytho depressus* (L.) (w Polsce trzy gatunki). Z rodziny *Mycteridae*, oprócz występującego i u nas *Mycterus curculionoides* (FABR.), na Półwyspie Iberyjskim jest jeszcze *M. umbellatarum* (FABR.).

Pod względem edytorskim książka wydana jest bardzo starannie: w twardej okładce i w poręcznym formacie, a dobra jakość papieru pozwala oddać precyzyjnie wszystkie szczegóły licznie zamieszczonych rycin.

Ogólnie można stwierdzić, że książka X. A. VÁZQUEZA stanowi cenną pod każdym względem pozycję w dorobku zarówno autora, jak i europejskiej entomologii. Dla krajowych koleopterologów stanowić może nie tylko ważne źródło informacji o faunie obszarów nie objętych zwykle używanymi u nas kluczami do chrząszczy, ale również wzór tego typu prac o charakterze monograficznym. Warto również wiedzieć, że w serii „Fauna Iberica” ukazały się dotychczas: Vol. **O**. X. BELLÉZ: *Coleoptera. Ptinidae, Gibbinae*; Vol. **1**. A. GUERRA: *Mollusca. Cephalopoda*; Vol. **2**. F. ESPAÑOL: *Coleoptera. Anobiidae*; Vol. **3**. C. PÉREZ-IÑIGO: *Oribatei. Poronota*; Vol. **4**. I. SAIZ SALINAS: *Sipuncula*. Zapowiadane są natomiast cztery następne tomy: E. MINGO: *Insecta. Hymenoptera: Chrysididae*; M. ALONSO: *Crustacea. Branchiopoda*; R. JORDANA, J. ARBEA, C. SIMÓN, M. J. LUCIAÑEZ: *Poduromorpha*, oraz T. YÉLAMOS: *Insecta. Coleoptera: Histeridae*.

DANIEL KUBISZ, Kraków

Uwagi o niektórych krajowych gatunkach chrząszczy (*Coleoptera*)

Notes on some Polish beetle species (*Coleoptera*)

LECH BOROWIEC, JAROSŁAW KANIA

Instytut Zoologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego, ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław

ABSTRACT. *Philonthus coprophilus* JARRIGE, from Pobrzeże Bałtyku *Sepedophilus lokayi* (SMETANA) from Nizina Wielkopolsko-Kujawska (*Staphylinidae*), *Pocadius adustus* REITTER (*Nitidulidae*) from Roztocze and *Enicmus atriceps* HANSEN (*Latridiidae*) from Beskid Zachodni are new to the Polish fauna. *Gabrius bescidicus* SMETANA (*Staphylinidae*), *Neuraphes ruthenus* MACHULKA (*Scydmaenidae*) and *Euplectus infirmus* RAFFRAY (*Pselaphidae*) should be removed from the list of Polish species. New records, nomenclature data and correct identification for several other species are given.

Ostatnie lata przyniosły znaczne ożywienie badań faunistycznych nad różnymi grupami chrząszczy, co zaowocowało wykazaniem kilkuset nowych dla Polski gatunków. Niewątpliwie bardzo stymulujące dla tych badań było ukazanie się wielu zeszytów w serii „Klucze do oznaczania owadów Polski”, a także „Katalog Fauny Polski”. Dzięki temu mogą się rozwijać badania regionalne, zwłaszcza amatorskie. Ukazanie się kluczy do oznaczania chrząszczy środkowoeuropejskich w dziele „Die Käfer Mitteleuropas” zwróciło również uwagę, koleopterologów polskich na zaniebane do tej pory grupy chrząszczy, szczególnie drobnych, uchodzących za „trudne” w praktyce taksonomicznej. W wyniku rewizji wielu grup opisano szereg nowych dla nauki gatunków i dokonano poważnych zmian nomenklatorycznych. Sytuacja ta powoduje, że dane zamieszczone w kolejnych tomach „Katalogu Fauny Polski” wymagają weryfikacji i uzupełnień. Naturalne jest także, że wraz z byrziwym rozwojem badań faunistycznych zwiększa się ilość informacji błędnych, spowodowanych złymi oznaczeniami, które należy na bieżąco korygować. W pracy tej podajemy cztery gatunki nowe dla fauny Polski, weryfikujemy oznaczenia kilku innych podanych wcześniej, wskazujemy na istotne zmiany w nazewnictwie niektórych gatunków oraz podajemy nowe stanowiska dla 8 rzadszych.

Gatunki nowe dla fauny Polski

Philonthus coprophilus JARRIGE, 1949 (*Staphylinidae*)

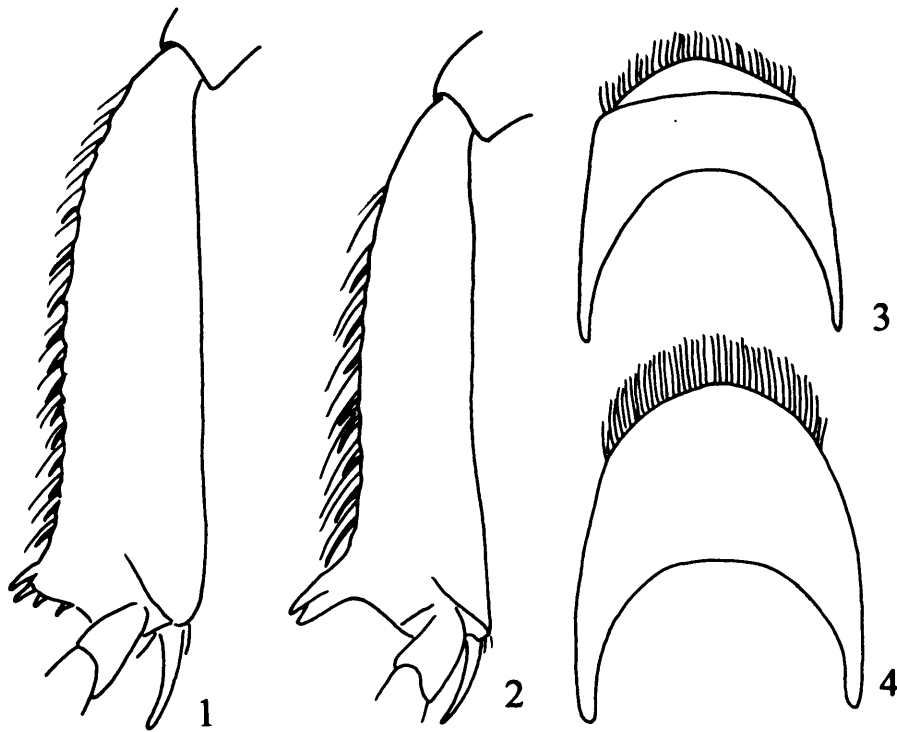
– Pobrzeże Bałtyku, Dąbki k. Koszalina, 20–25 VIII 1991, 4 exx., leg. J. KANIA.

Należy on do podrodzaju *Spatulonthus* TOTT., który wyróżnia się asymetrycznymi genitaliami samca. Gatunki tu należące są stosunkowo trudne do rozróżnienia. *P. coprophilus* jest szeroko rozmieszczony w Europie, ale wszędzie dość rzadki. Cechy diagnostyczne i rysunki podaje SZUJECKI (1980).

Sepedophilus lokayi (SMETANA, 1969) (*Staphylinidae*)

– Nizina Wielkopolsko-Kujawska, Postolin k. Sułowa, 11 IV 1992, 1 ex., leg. L. BOROWIEC

Gatunek z grupy *S. testaceus*, stosunkowo niedawno opisany i notowany z nielicznych stanowisk w Niemczech, Czechach, na Morawach i w Austrii. Na pierwszy rzut oka różni się on od pokrewnych *S. testaceus* (F.) i *S. marshami*

Ryc. 1,4 – *Pocadius ferrugineus*; 2, 3 – *P. adustus*: 1, 2 – środkowe golenie, 3, 4 – ostatni segment odwłoka.

Fig. 1,4 – *Pocadius ferrugineus*; 2, 3 – *P. adustus*: 1, 2 – mid tibia, 3, 4 – last abdominal segment.

(STEPH.) jednolicie czerwobrunatną lub żółtobrunatną barwą ciała, a od *S. testaceus* również smuklejszymi czułkami. Cechy rozróżniające podane są w dobrym opisie oryginalnym.

Pocadius adustus REITTER, 1888 (*Nitidulidae*)

– Roztocze, rezerwat „Bukowa Góra”, 22–23 VI 1990, 1 ex., leg. L. BOROWIEC.
 Gatunek niezmiernie podobny do pospolitego *P. ferrugineus* (F.), również żyjący w purchawkach. Rozmieszczenie słabo poznane, jednak dotychczasowe dane wskazują, że występuje w znacznej części Europy Środkowej, lecz jest rzadszy od *P. ferrugineus*. Wierzch ciała jest u *P. adustus* gęściej owłosiony, włoski są dłuższe i bardziej zmierzwione. Środkowe i tylne golenie u *P. adustus* są smuklejsze, ale na końcu wyciągnięte w dłuższy ząb niż u *P. ferrugineus* (ryc. 1 i 2). Włoski na zewnętrznej krawędzi goleni u *P. adustus* są ponad trzykrotnie dłuższe od kolców, podczas gdy u *P. ferrugineus* tylko około dwukrotnie dłuższe. Wierzchołek pygidium samca jest u *P. adustus* prosto obcięty lub nawet płytko wykrojony, natomiast u *P. ferrugineus* łagodnie zaokrąglony, a ostatni segment odwłoka opatrzony jest u *P. adustus* poprzecznym szwem (ryc. 3), podczas gdy u *P. ferrugineus* szwu brak (ryc. 4).

Enicmus atriceps HANSEN, 1962 (*Latridiidae*)

– Beskid Zachodni, Wielka Czantoria, 12 VII 1965, 1 ex., leg. B. BURAKOWSKI.
 W zbiorach Muzeum i Instytutu Zoologii PAN w Warszawie znajduje się okaz tego bardzo rzadkiego gatunku, notowanego z nielicznych stanowisk w północnej i środkowej Europie (ryc. 5). Cechy diagnostyczne podaje RÜCKER (1992).

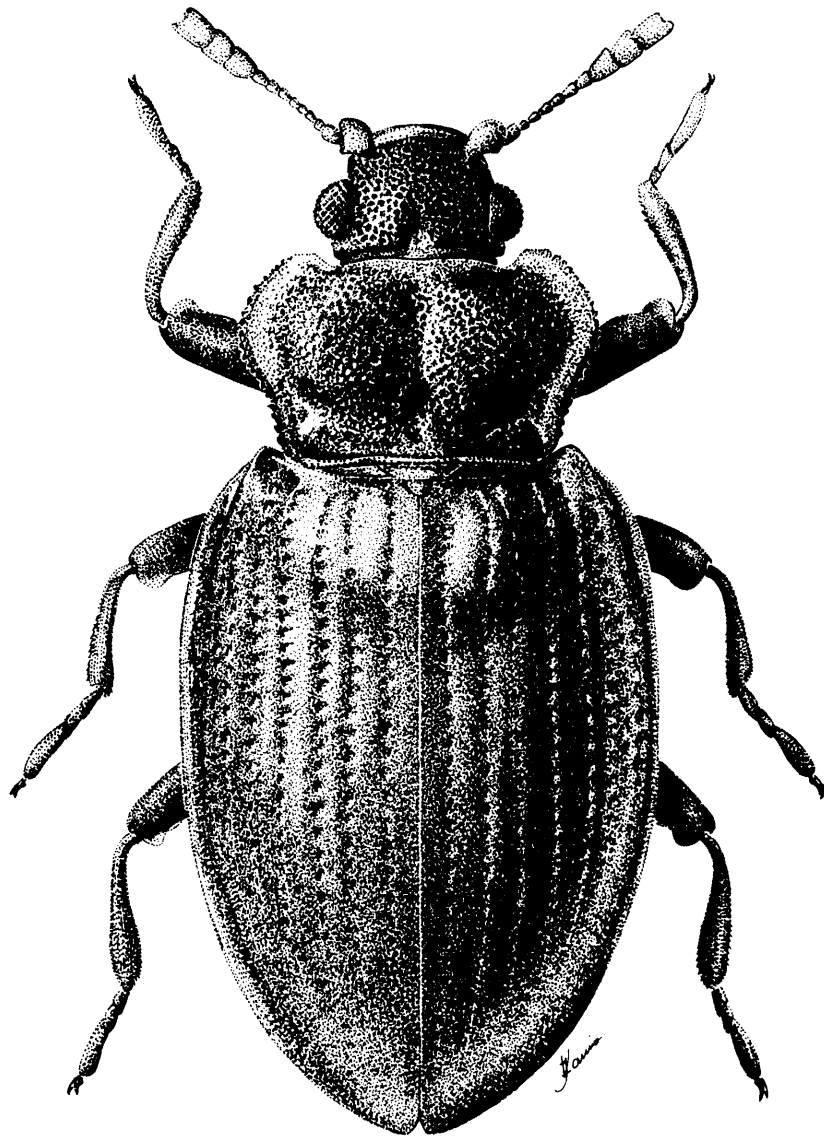
Nowe stanowiska rzadkich gatunków

Syntomium aeneum (MÜLLER, 1821) (*Staphylinidae*)

– Pieniny, Dolina Ociemnego, 26 V 1994, 1 ex., leg. R. J. POMORSKI.
 Rzadki gatunek, notowany z 11 krain, głównie w ubiegłym wieku. Nowy dla Pienin.

Bryaxis ruthenus (SAULCY in REITTER, 1877) (*Pselaphidae*)

– Pieniny, Dolina Ociemnego, 26 V 1994, 1 samiec, leg. R. J. POMORSKI.
 Endemit karpacki, znany tylko z Polski, Słowacji i Ukrainy. Łowiony na pewno w okolicach Przemyśla. Istnieje też stare doniesienie OSTERLOFFA (1889) z Pienin, ale wymaga ono potwierdzenia, gdyż prace tego autora znane są z licznych błędów w oznaczaniu lub bezkrytycznego wykazywania wielu nie występujących w Polsce gatunków.

Ryc. (Fig.) 5. *Enicmus atriceps* HANSEN.

Microscydmus minimus (CHADOIR, 1845) (*Scydmaenidae*)

- Nizina Mazowiecka, Warszawa-Bielany, 6 III 1966, 1 ex., leg. B. BURAKOWSKI (coll. Muzeum i Instytut Zoologii PAN w Warszawie);
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska, Ruda Milicka, 30 VII 1992, 1 ex., leg. J. KANIA.

Gatunek do niedawna nie odróżniany od pospolitego *Microscydmus nanus* (SCHAUM, 1844), od którego różni się jednak wyraźnie znacznie mniejszymi wymiarami ciała (długość u *M. minimus* wynosi 0,65–0,75 mm, u *M. nanus* 0,85–0,95 mm), a także budową genitaliów, które jednak w związku z drobnymi wymiarami ciała tych chrząszczy są bardzo trudne do wypreparowania. Rozmieszczenie *M. minimus* jest słabo poznane. Był wykazywany z prawie całej południowej Europy, Austrii, Niemiec, Danii i południowej Szwecji, a ostatnio zosał odnaleziony na Morawach. Prawdopodobnie jest równie rozpowszechniony jak *M. nanus*. Z Polski ostatnio podał go CZERWIŃSKI (1994) z dwóch stanowisk na Nizinie Mazowieckiej i Pojezierzu Pomorskim. Nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

Malachius geniculatus GERMAR, 1924 (*Malachiidae*)

- Wyżyna Lubelska, Opoka Duża k. Annopola, 24 V 1994, 2 samce i 1 samica, leg. L. BOROWIEC.

Wybitnie kserotermofilny gatunek, osiągający w Polsce północną granicę zasięgu. Stare doniesienie z Żywca zostało zakwestionowane przez autorów Katalogu Fauny Polski. Stosunkowo niedawno wykazany po raz pierwszy z Polski (KUŚKA, 1989) na podstawie jednego okazu łowionego w Górach Pieprzowych k. Sandomierza. Stanowisko z Opoki jest oddalone o ok. 30 km na północny-wschód od Gór Pieprzowych. Nowy dla Wyżyny Lubelskiej.

Melanophthalma maura MOTSCHULSKY, 1866 (*Latridiidae*)

- Dolny Śląsk, Wrocław-Mokry Dwór, 17 IV 1994, 10 exx., leg. J. KANIA; Wrocław, ul. Bardzka, 2 VI 1994, 1 ex., leg. J. KANIA.

Gatunek ten został niedawno (RÜCKER, 1992) ponownie oddzielony od taksonu zbiorczego *M. curticollis* auct., który okazał się grupą pięciu gatunków bliźniaczych różniących się w zasadzie jedynie detalami w budowie prącia. W Polsce do tej pory stwierdzono występowanie dwóch gatunków z tej grupy – *Melanophthalma curticollis* (MANNERHEIM, 1844) i *M. suturalis* (MANNERHEIM, 1844), a można także się spodziewać odnalezienia *M. phragmiteticola* FRANZ, 1967 i *M. sericea* (MANNERHEIM, 1844). Rozmieszczenie *M. maura* jest słabo poznane, ale dotychczas podawane stanowiska wskazują, że jest on szeroko rozmieszczony w całej Europie. Nasze okazy zostały wysiane z przyróżonej roślinności nadwodnej w pobliżu zbiorników retencyjnych wody do celów

komunalnych oraz wykoszone na stanowiskach roślinności ruderalnej. Z Polski podany ostatnio z okolic Kalisza przez MAJEWSKIEGO (1994). Nowy dla Dolnego Śląska.

Melanophthalma suturalis (MANNERHEIM, 1844) (*Latridiidae*)

- Dolny Śląsk, Wrocław-Wojnow, VI 1990, 1 samiec, leg. L. BOROWIEC, Pątnów Legnicki, 30 IV 1994, 1 samiec, leg. J. KANIA.

Podobnie jak poprzedni gatunek niedawno wydzielony z taksonu zbiorczego *Melanophthalma transversalis* auct. Z Polski brak było pewnych doniesień o jego występowaniu. Wprawdzie LETZNER (1888) podał z Dolnego Śląska *Melanophthalma transversalis* var. *suturalis*, ale wobec zaginięcia okazów dowodowych nie wiadomo jakiego gatunku to doniesienie dotyczyło. Nasze stanowiska są więc pierwszymi pewnymi z terenu Polski.

Smaragdina aurita (LINNAEUS, 1767) (*Chrysomelidae*)

- Wyżyna Lubelska, Opoka Duża k. Annopola, 25 V 1994, 1 ex., leg. L. BOROWIEC.

Rzadki gatunek, notowany do tej pory tylko z 9 krain, ale na wschód od Wisły tylko z okolic Przemyśla. Nowy dla Wyżyny Lubelskiej.

Cassida pannonica SUFFRIAN, 1844 (*Chrysomelidae*)

- Wyżyna Lubelska, Opoka Duża k. Annopola, 25 V 1994, 26 exx., leg. L. BOROWIEC.

Ciepłolubny gatunek, znany do tej pory tylko z Wyżyny Małopolskiej, Roztocza, Niziny Sandomierskiej i izolowanego stanowiska na Mazowszu. Nowy dla Wyżyny Lubelskiej. Stanowisko w Opoce charakteryzuje się dużą liczebnością populacji.

Weryfikacja oznaczeń

Gabrius splendidulus (GRAVENHORST, 1802) (*Staphylinidae*)

Gabrius bescidicus SMETANA, 1952: BOROWIEC, 1990: 817.

BOROWIEC (1990) podał z Roztocza *Gabrius bescidicus* SMET. na podstawie trzech okazów łowionych w rezerwach „Czerkies” i „Bukowa Góra”. Porównanie tych okazów z dobrze oznaczonymi okazami *G. bescidicus* ze Słowacji wykazało jednak, że są to błędnie oznaczone osobniki *G. splendidulus* ze zdeformowanymi aparatami kopulacyjnymi. *G. bescidicus* powinien zostać wykreślony z fauny Polski.

Neuraphes rubicundus (SCHAUM, 1841) (*Scydmaenidae*)

Neuraphes ruthenus MACHULKA, 1925: BOROWIEC, 1991 b: 200.

BOROWIEC (1991 b) podał z Sudetów Wschodnich *Neuraphes ruthenus* na podstawie jednego okazu łowionego w Masywie Śnieżnika. Weryfikacja ozna-

czenia wykazała, że jest to w rzeczywistości okaz *Neuraphes rubicundus* (SCHAUM), rzadkiego gatunku wykazywanego z 6-ciu południowych krain. *N. ruthenus* powinien zostać wykreślony z fauny Polski.

Euplectus signatus (REICHENBACH, 1816) (*Pselaphidae*)

Euplectus infirmus RAFFRAY, 1910: BOROWIEC, 1991 b: 200.

Borowiec (1991 b) podał z Dolnego Śląska *E. infirmus* RAFF. na podstawie okazu łowionego we Wrocławiu-Wojnowie. Weryfikacja oznaczenia wykazała, że okaz ten należy do *E. signatus* (REICH.), dość pospolitego gatunku, wykazywanego z 11 krain. *E. infirmus* powinien zostać wykreślony z fauny Polski, ale może się odnaleźć w naszym kraju, gdyż był wykazywany z licznych miejsc w Europie Środkowej.

Cantharis figurata MANNERHEIM, 1843 (*Cantharidae*)

Cantharis pallida GOEZE, 1777: BOROWIEC i in., 1992: 137.

BOROWIEC i in. (1992) podali z Puszczy Białowieskiej *C. pallida* GOEZE, jednak odnośne okazy należą w rzeczywistości do *Cantharis figurata* MANN. Oznaczenia zweryfikował dr. A. KUŚKA, za co składamy Mu serdeczne podziękowania.

Malachius aeneus (LINNAEUS, 1758) (*Malachiidae*)

Malachius scutellaris ERICHSON, 1840: BOROWIEC i in., 1992: 138.

Wskutek nieścisłości jaka zakradła się do klucza do samic rodzaju *Malachius* w pracy Eversa (1979), błędnie wykazaliśmy z Puszczy Białowieskiej (BOROWIEC i in., 1992) *M. scutellaris*. Odnośny okaz należy do *M. aeneus* (L.).

Clambus punctulum (BECK, 1817) (*Clambidae*)

Clambus radula ENDRÖDY-YOUNGA, 1960: BOROWIEC i in., 1992: 137.

Dr. C. JOHNSON (Manchester, Anglia) zweryfikował oznaczenia *Clambidae* z naszego zbioru i okaz podany z Puszczy Białowieskiej jako *C. radula* ENDR.-YOUNGA w rzeczywistości należy do *C. punctulum*. Za oznaczenie okazów składamy Dr. C. JOHNSON'owi serdeczne podziękowania.

Zmiany nomenklatoryczne

Phalacrus fimetarius (FABRICIUS, 1775) (*Phalacridae*)

Phalacrus brisouti RYE, 1872: auct.

Według LOHSE i LUCHTA (1992) *Phalacrus fimetarius* (F.) i *Ph. brisouti* RYE są synonimami i powinna być stosowana starsza nazwa FABRYCJUSZA. Gatunek ten, niedawno wykazany z Polski po raz pierwszy (BOROWIEC, 1991 a), znajduje się obecnie w ekspansji na wschód, o czym świadczą liczne dalsze stanowiska

z Polski zachodniej (BOROWIEC, 1994; MAJEWSKI, 1994), jak i doniesienia innych autorów (LOHSE, LUCHT, 1992).

Phalacrus grossus (ERICHSON, 1845) (*Phalacridae*)

Phalacrus dieckmanni VOGT, 1967: BOROWIEC 1991 a: 76, 1994: 305.

Jak to wykazali LOHSE i LUCHT (1992) *P. dieckmanni* VOGT jest synonimem *P. grossus* ERICHSON, 1845. Ten rzadki gatunek był wykazywany z Polski pod nazwą *P. grossus* z Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Pomorskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej i Roztocza, a pod nazwą *P. dieckmanni* dodatkowo z Wyżyny Małopolskiej i Wyżyny Lubelskiej.

Brachypterolus linariae (STEPHENS, 1830) (*Nitidulidae*)

Brachypterolus cornelii SPORNRAFT, 1966.

SPORNRAFT (1966) zaproponował nową nazwę *B. cornelii* dla środkowo-europejskich okazów oznaczonych jako *B. linariae* uważając, że nie są one tym samym gatunkiem, który pod nazwą *B. linariae* opisał STEPHENS. Jednak ostatnio SPORNRAFT (1992) wyjaśnił synonimikę w obrębie tej grupy gatunkowej i przywrócił dla gatunku ze środkowej Europy nazwę *B. linariae* (STEPH). Ten rzadki gatunek, z Polski znany był tylko z Pobrzeża Bałtyku, Dolnego Śląska, Wzgórz Trzebnickich, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, Niziny Sandomierskiej i Sudetów Zachodnich, przy czym poza doniesieniem z początku naszego wieku z Pobrzeża Bałtyku, pozostałe pochodzą z XIX wieku. Nowe stanowisko:

– Roztocze, Krasnobród, 16–25 VI 1990, 2 exx., leg. L. BOROWIEC.

Dienerella clathrata (MANNERHEIM, 1844) (*Latridiidae*)

Dienerella separanda (REITTER, 1911): BOROWIEC, 1991 b: 201.

Według RÜCKERA (1992) podawany z Europy Środkowej *Dienerella separanda* powinien nosić nazwę *D. clathrata* (MANN.), a prawdziwy *D. separanda* występuje tylko w Podobszarze Śródziemnomorskim. Gatunek ten został niedawno wykazany z Polski (BOROWIEC, 1991 b) z Dolnego Śląska.

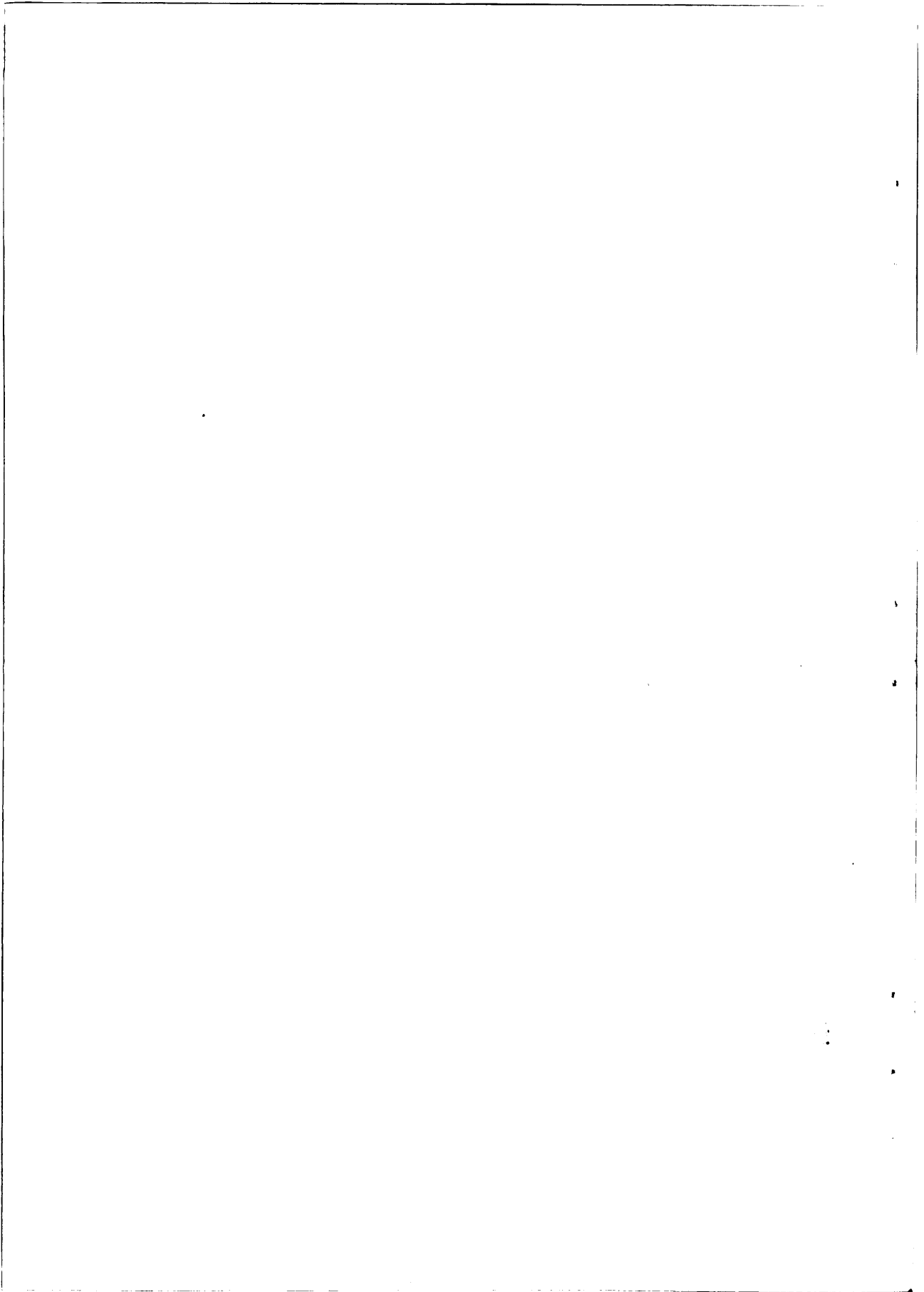
Asiorestia motschulskii KONSTANTINOV, 1991 (*Chrysomelidae*)

Asiorestia sublaevis auct. nie MOTSCHULSKY

KONSTANTINOV (1991) zbadał typy *Asiorestia sublaevis* zbierane na Dalekim Wschodzie i stwierdził, że należą one do innego gatunku niż wykazywane pod tą nazwą okazy z Europy. Zaproponował więc dla gatunku europejskiego nazwę *Asiorestia motschulskii* i do niego należy odnieść informacje o występowaniu w Polsce *A. sublaevis*.

PIŚMIENNICTWO

- BOROWIEC L., 1990: New records of Polish *Staphylinidae* (Coleoptera). Pol. Pismo Ent., **59**: 817–820.
- BOROWIEC L., 1991 a: Nowe i rzadkie dla Polski gatunki *Phalacridae* (Coleoptera). Wiad. Entomol., **10**: 75–79.
- BOROWIEC L., 1991 b: Nowe i rzadkie dla Polski gatunki chrząszczy (Coleoptera). Wiad. Entomol., **10**: 197–205.
- BOROWIEC L., 1994: Nowe stanowiska *Phalacrus brisouti* RYE i *Ph. dieckmanni* VOGT (Coleoptera, *Phalacridae*). Wiad. Entomol., (1993) **12**: 305.
- BOROWIEC L., KANIA J., WANAT M., 1992: Chrząszcze (Coleoptera) nowe dla Puszczy Białowieskiej. Wiad. Entomol., **11**: 133–141.
- CZERWIŃSKI S., 1994: *Microscydmus minimus* CHAUD., 1845 (Coleoptera, *Scydmaenidae*), nowy gatunek dla fauny Polski. Wiad. Entomol., **13**: 87–90.
- EVERS A. M., 1979: 29. Familie: *Malachiidae*. W: H. FREUDE, K. W. HARDE, G. A. LOHSE, Die Käfer Mitteleuropas, Band 6, ss. 43–69.
- KONSTANTINOV A. S., 1991: K sistematikie listojedow-błoszek roda *Asiorestia* (Coleoptera, *Chrysomelidae*, *Alticinae*). Zool. Zhurn., **70**: 143–144.
- KUŠKA A., 1989: *Malachius strangulatus* (ABEILLE DE PERRIN, 1885) i *Malachius geniculatus* GERMAR, 1824 (Col., *Malachiidae*) w Polsce. Prz. Zool., **33**: 261–262.
- LETZNER K., 1888: Fortsetzung des Verzeichnisses der Käfer Schlesiens. Z. Ent., N. F., **13**: 181–236.
- LOHSE G. A., LUCHT W. H., 1992: 56. Familie: *Phalacridae*. W: G. A. LOHSE, W. LUCHT, Die Käfer Mitteleuropas, 2. Supplementband, ss. 134–136.
- MAJEWSKI T., 1994: *Phalacrus championi* GUILLEBEAU, 1892 (Coleoptera, *Phalacridae*) – nowy dla fauny Polski, oraz nowe stanowiska *Phalacrus brisouti* RYE, 1872. Wiad. Entomol., (1993) **12**: 251–252.
- MAJEWSKI T., 1994: Nowe i rzadkie chrząszcze z rodzaju *Melanophthalma* MOTSCHULSKY, 1866 (Coleoptera, *Latridiidae*) w Polsce. Wiad. Entomol., **13**: 64.
- OSTERLOFF F. 1889: O chrząszczach krajowych. II. Rodziny *Pselaphidae* i *Scydmaenidae*. Pam. Fyzyogr., **9**, III: 249–273.
- RÜCKER W. H., 1992: 58. Familie: *Latridiidae*. W: G. A. LOHSE, W. LUCHT, Die Käfer Mitteleuropas, 2. Supplementband, ss. 139–160.
- SPORNRAFT K., 1966: Kurzbeiträge zur Kenntnis der mitteleuropäischen Nitiduliden (Coleoptera). NachrBl. Bayer. Ent., **15**: 15–16.
- SPORNRAFT K., 1992: 50. Familie: *Nitidulidae*. W: G. A. LOHSE, W. LUCHT, Die Käfer Mitteleuropas, 2. Supplementband, ss. 91–112.
- SZUJECKI A., 1980: Kusakowate-*Staphylinidae*, kusaki-*Staphylininae*. Klucze do oznaczania owadów Polski, Warszawa-Wrocław, XIX, **24 e**: 1–166.

Longitarsus salviae GRUEV, 1975 (Coleoptera, Chrysomelidae)
nowy dla fauny Polski

Longitarsus salviae GRUEV, 1975 (Coleoptera, Chrysomelidae) new to the Polish
fauna

LECH BOROWIEC

Instytut Zoologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego, Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław

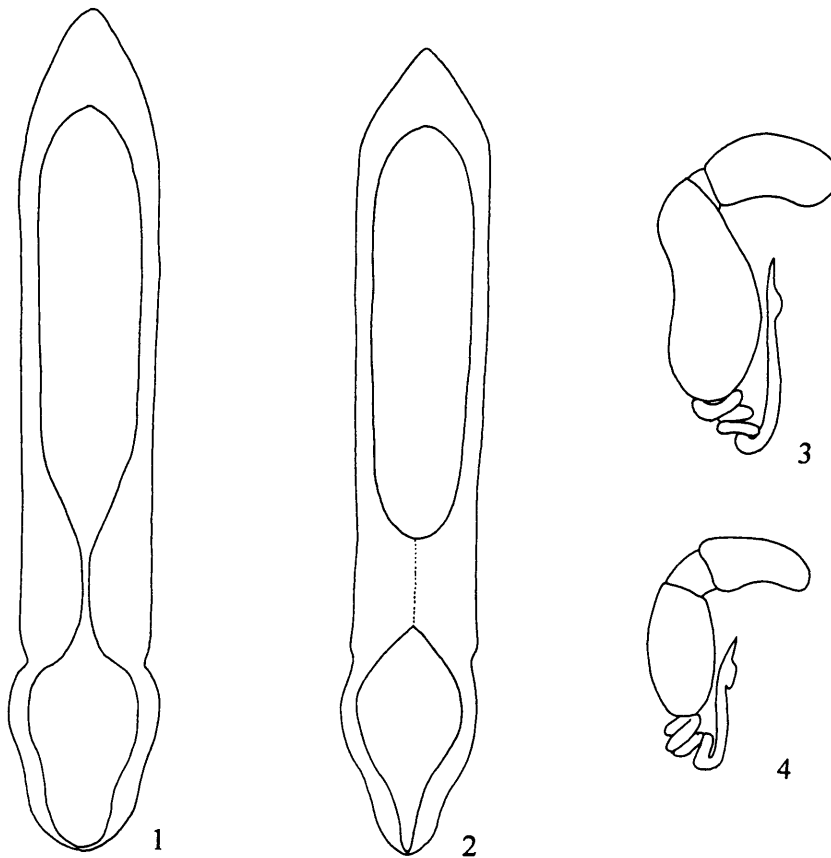
ABSTRACT. *Longitarsus salviae* GRUEV, 1975, new to the Polish fauna, was collected in Gródek near Hrubieszów (Wyżyna Lubelska).

W ostatnich latach w wyniku wnikliwych studiów morfologiczno-taksonomicznych opisano z Europy wiele nowych dla nauki gatunków stonkowatych z podrodziny *Halticinae* (tzw. pchełki ziemne). Cały szereg pospolitych gatunków okazało się przy bliższym poznaniu grupami dwóch lub kilku gatunków bliźniaczych. Jednym z takich gatunków zbiorczych był *Longitarsus obliteratus* (ROSENHAUER, 1847). W wyniku kolejnych rewizji wydzielono z niego 7 gatunków bliźniaczych (WARCHAŁOWSKI, 1967; GRUEV, 1973, 1975, 1982; FURTH, 1979; DOGUET and GRUEV, 1988). Różnią się one drobnymi detalami w budowie prącia i spermateki, a także biologią. Wspólnymi cechami wszystkich tych gatunków są: czarna barwa przedplecza i pokryw, niekiedy z niewyraźnym metalicznym połyskiem, głębokie bruzdki czołowe, długa ostroga na końcu tylnych goleni. Biologicznie związane są z sucholubnymi rodzajami roślin wargowych – *Lamiaceae*, takimi jak *Calamintha* Mnch., *Melissa* L., *Origanum* L., *Phlomis* L., *Prunella* L., *Salvia* L., *Satureia* L. i *Thymus* L.

W Europie Środkowej stwierdzono trzy gatunki z tej grupy: *Longitarsus obliteratus* (ROSENH.), *L. salvia* GRUEV i *L. obliteratoides* GRUEV. *L. obliteratus* jest najszerszej rozsiadłym i najbardziej eurytopowym gatunkiem, występującym w Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej, w Azji Mniejszej i krajach kaukaskich. W Polsce jest on pospolity w środowiskach kserotermicznych na południu kraju, znane są też izolowane stanowiska z centralnych i północnych dzielnic (BURAKOWSKI i in., 1991). Maksimum jego pojawu przypada na koniec lata, można wtedy zbierać go bardzo licznie z liści macierzanek *Thymus* L. i szalwii łąkowej – *Salvia pratensis* L. *L. obliteratoides* jest gatunkiem połu-

dniowo-zachodnim i na wschód sięga do środkowych Niemiec. Jego występowanie w Polsce jest mało prawdopodobne. Natomiast *L. salviae* był notowany z południowo-wschodniej części Europy i południowych części Europy Środkowej, na zachód po wschodnie departamenty Francji, na północ po południowe Niemcy, Czechy, Morawy i Słowację.

Bliskość stanowisk u naszych południowych sąsiadów sugerowała możliwość odnalezienia *L. salviae* i w Polsce. Podjęte na początku lat osiemdziesiątych poszukiwania na terenach kserotermicznych na południu kraju nie przyniosły jednak rezultatów. Wszędzie łowiono obficie jedynie *L. obliteratus*. Dopiero w roku 1994 złowiono po raz pierwszy ten gatunek w Polsce na bardzo znanym stanowisku:

Ryc. (Fig.) 1, 3 – *Longitarsus salviae* GRUEV; 2, 4 – *L. obliteratus* (ROSENH.); 1, 2 – prącie (aedeagus), 3, 4 – spermateka (spermatheca).

– Wyżyna Lubelska, Gródek k. Hrubieszowa, 27 V 1994, dwa samce i dwie samice, leg. L. BOROWIEC.

Ponieważ gatunek ten nie znalazł się w kluczu WARCHAŁOWSKIEGO (1978), podaję cechy pozwalające odróżnić *L. salviae* od *L. obiteratus*. *L. salviae* jest przeciętnie nieco większy (1,8–2,2 mm) od *L. obliteratus* (1,6–1,9 mm), co jest wyraźnie widoczne w populacjach z Europy Południowej. Wszystkie polskie okazy mieszczą się jednak przy dolnej granicy wielkości dla *L. salviae* i dlatego są na pierwszy rzut oka praktycznie nie odróżnialne od *L. obliteratus*. Prącie u *L. salviae* jest łagodniej zwężone ku szczytowi, a część końcowa nieco lancetowata. Boki prącia na brzusznej stronie przed częścią podstawową zbiegają się do środka pozostawiając na środku tylko wąską rynienkę (ryc. 1). U *L. obliteratus* prącie jest równoległoboczne, przed szczytem dość mocno zbiegające się w ostrołuk. Boki na brzusznej stronie nie zbiegają się do środka, ale cała nasada przed częścią podstawową jest silnie zesklekotyzowana (ryc. 2). Spermateka u *L. salviae* jest znacznie dłuższa, część podstawowa ma wyraźnie nerkowaty kształt (ryc. 3), podczas gdy u *L. obliteratus* spermateka jest mniejsza, a część podstawowa jest beczułkowata (ryc. 4). *L. obliteratus* jest biologicznie najmniej wybrednym gatunkiem, żeruje praktycznie na wszystkich wymienionych powyżej rodzajach roślin wargowych, wykazując jedynie preferencję do macierzanek, natomiast *L. salviae* jak do tej pory był łowiony wyłącznie na szaławii łąkowej – *Salvia pratensis* L.

Nie wiadomo, czy znalezienie w Polsce *L. salviae* jest wynikiem jego ekspansji w kierunku północnym, czy był on do tej pory przeoczony. Stanowisko z Gródka sugeruje, że jest on przywiązany do siedlisk lessowych, unikając podłoża wapiennego lub kredowego. Jednak w krajach na południe od naszych granic jest on już mniej wybredny i w Czechach łowiony jest również w siedliskach kserotermicznych na podłożu wapiennym. Niewątpliwie jest on bardziej ciepłolubny od *L. obliteratus* i stanowi jeszcze jeden charakterystyczny element południowy, z których znane jest stanowisko w Gródku. Należy oczekiwać, że może on być odnaleziony również w Kotlinie Sandomierskiej lub w okolicach Przemyśla, skąd znane są lessowe siedliska roślinności kserotermofilnej.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1991: Chrząszcze *Coleoptera* – Stonkowate – *Chrysomelidae*, część 2. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XIII, 17: 1–227.
- DOGUET S., GRUEV B., 1988: Etude des *Longitarsus* du groupe de *L. obliteratus* (ROSENHAUER) de la faune de France et description d'une espèce nouvelle (*Col. Chrysomelidae*). *L'Entomologiste*, 44: 261–266.
- FURTH D., 1979: Zoogeography and host plants of *Longitarsus* in Israel with descriptions of six new species. *Israel Journ. Ent.*, 13: 97–124.

- GRUEV B., 1973: Über die Einheit der *Longitarsus lycopi* - Gruppe und der *Longitarsus obliteratus*-Gruppe mit Notizen über Verbreitung, Nomenklatur und diagnostische Merkmale einiger Arten, sowie Beschreibung von zwei neuen Arten (*Coleoptera, Chrysomelidae*). Trav. Sci. Univ. Plovdiv, **11**, 5: 125-145.
- GRUEV B., 1975: Zwei neue Arten der Unterfamilie *Halticinae* und Taxonomische Notizen über *Chalcoides nigricoxis* (ALLARD, 1878) (*Coleoptera, Chrysomelidae*). Acta Zool. Bulgar., **1**: 89-95.
- GRUEV B., 1982: Beitrag zur Kenntnis der *Longitarsus obliteratus*-Gruppe (*Col. Chrysomelidae, Halticinae*). D. Entom. Zeitschr., N. F., **29**: 469-472.
- WARCHAŁOWSKI A., 1967: Beitrag zur Kenntnis der Halticinen Nordpersiens (*Col., Chrysomelidae*). Polskie Pismo Ent., **37**: 53-64.
- WARCHAŁOWSKI A., 1978: Chrząszcze - *Coleoptera*, Stonkowate - *Chrysomelidae*, podrodziny: *Halticinae, Hispinae* i *Cassidinae*: Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa-Wrocław, **XIX**, **94** c: 1-157.

Nowe stanowiska kilku rzadkich ryjkowców (*Coleoptera*:
Attelabidae, *Curculionidae*) w Polsce

New localities of some rare weevils (*Coleoptera*: *Attelabidae*, *Curculionidae*) in
Poland

MIECZYŚLAW MAZUR

Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN, ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków

ABSTRACT. New localities of six weevils species in Poland are given. Most are situated at the distribution limit of the species.

W pracy podano nie publikowane dotychczas stanowiska sześciu gatunków ryjkowców, których rozmieszczenie w Polsce pozostaje wciąż słabo zbadane. Wymienione poniżej stanowiska przedstawiają różną wartość areograficzną, jednak w większości przypadków wyznaczają one nowe granice obszarów zajmowanych przez omawiane tu gatunki.

Wykorzystane materiały pochodzą ze zbiorów Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie (ISEZ), przede wszystkim zaś z amatorskiej kolekcji A. BUDERASKIEGO (AB), oraz ze zbiorów Muzeum Przyrodniczego Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie (MPL).

Lasiorrhynchites olivaceus (GYLL.)

– Pobrzeże Bałtyku: Szczecin (Zdunowo), 9 V 1950, na dębie, 1 ex. (ISEZ: AB).

Dotychczas wykazany z kilkunastu stanowisk na Dolnym Śląsku, Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej i w okolicach Krakowa. Stanowisko w okolicach Przemyśla (Szechynie) podane przez TRELLE (1934) leży obecnie na terytorium Ukrainy.

Liparus germanus (L.)

- Beskid Zachodni: Żegiestów k. Krynicy (DA86), 2 ex. (ISEZ: M. RYBIŃSKI)
- Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków, 2 ex. (MPL: A. ULANOWSKI).

Znany z nielicznych stanowisk w Sudetach; podawany również z okolic Brzegu, Zielonej Góry (Babimost), Krakowa i z Gór Świętokrzyskich. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że gatunek ten nie występuje obecnie w Krakowie i w bliskich okolicach miasta. Ze względu na często spotykane błędy w oznaczeniach (nie odróżnianie *L. germanus* od *L. glabrirostris*), byłoby wskazane sprawdzenie publikowanych doniesień.

Liparus glabrirostris (KÜST.)

- Kotlina Sandomierska: Zarzecze k. Jarosławia (FA13), 6 VI 1903, 1 ex.; 28 IV 1918, 2 ex.; 16–20 VIII 1919, 1 ex. (MPL).
- Pojezierze Pomorskie: Cekcyn k. Bydgoszczy (XV93), 1 ex. (MPL: GROLL).

Gatunek pospolity w Karpatach i Sudetach, lecz poza górami wykazany dotychczas zaledwie z kilku stanowisk w okolicach Krakowa, Gdańska, Elbląga i z Puszczy Boreckiej.

Sibinia subelliptica DESBR.

- Pojezierze Mazurskie: Jednorożec k. Przasnysza (ED08), 21 VI 1960, w lesie sosnowym, 1 ex. (ISEZ: AB).

Gatunek kserotermofilny, zbierany głównie na obszarze wyżynnym południowej Polski, a poza tym notowany z Puszczy Niepołomickiej, okolic Siemiatycz, Warszawy, Torunia i Chojny.

Sibinia unicolor FAHR.

- Pojezierze Mazurskie: Jednorożec k. Przasnysza (ED08), 23–25 VI 1960, w młodniku sosnowym, 8 ex. (ISEZ: AB).

Gatunek kserotermofilny, rozmieszczony lokalnie na Wyżynie Lubelskiej, Rostoczu i Wyżynie Małopolskiej; podany również z Puszczy Kampinoskiej i okolic Włodawy.

Cionus clairvillei (BOH.)

- Pojezierze Mazurskie: Wilkasy k. Giżycka (EE48), 6 IV 1949, 1 ex; 23 VI 1949, 5 ex.; 26 VI 1959, 1 ex. (ISEZ: AB).
- Pobrzeże Bałtyku: Szczecin, 4 VII 1949, 2 ex. (ISEZ: AB).

Dotychczas wykazany z 10 stanowisk leżących na Wyżynie Zachodnio-wołyńskiej, Wyżynie Lubelskiej, Rostoczu oraz w okolicach Warszawy, Świecia i Szczytna.

PIŚMIENICTWO

TRELLA T., Wykaz chrząszczów okolic Przemyśla. Ryjkowce – *Curculionidae*. Pol. Pismo Ent., 12: 6–16.

SPROSTOWANIA – CORRECTIONS

Sprostowania i uzupełnienia do pracy: Zaleszczycowate – *Oedemeridae*. Klucze do oznaczania owadów Polski, Cz. XIX Chrząszcze – *Coleoptera*, z. 85. Biologica Silesiae, Wrocław 1992, 52 ss.

W niedawno opublikowanym przeze mnie kluczu znalazło się kilka uchybień merytorycznych i wymagających szerszego wyjaśnienia stwierdzeń, których z powodu zarówno przeoczenia, jak i pewnych perturbacji z jego ukazaniem się nie miałem możliwości wcześniej zamieścić. Nadesłane już po ukazaniu się klucza cenne uwagi Dr. X. A. VAZQUEZ'a, dotyczące nomenklatury niektórych *Oedemeridae*, również zmobilizowały mnie do napisania tej notatki.

str. 3, wiersz 2 od dołu: Podano tam trzy gatunki, błędnie wykazane z Polski. Błędne dane, dotyczące dwóch z nich, zostały już przeze mnie wyczerpująco sprostowane wcześniej (Wiad. Entomol., 1990, 9: 71–76), natomiast tu chcę podać wyjaśnienie dotyczące trzeciego z nich: *Oncomera femorata* (FABR.). Gatunek ten został wykazany z rez. „Lipówka” w Puszczy Niepołomickiej koło Krakowa w pracy: STARZYK J. R., STARZYK K., 1981. Owady kambiofagiczne, kambio-ksylofagiczne i ksylofagiczne w drzewostanach Puszczy Niepołomickiej. Stud. Ośr. Dok. Fizjogr., Wrocław, 9: 255–291. Wzmiankowany gatunek podany został w tabeli 9 na str. 280. Według ustnego wyjaśnienia, udzielonego mi przez Prof. J. R. STARZYKA, był to błąd osoby przepisującej pracę do druku; w rzeczywistości chodziło bowiem o gatunek *Oedemera femorata* (SCOP.), pospolicie w Puszczy Niepołomickiej występujący. Również przegląd zbioru dowodowego do wyżej wymienionej pracy wykazał jedynie 11 exx. *Oedemera femorata* (SCOP.), zebranych w latach 1971–73, prawidłowo zresztą oznaczonych. Wzmiankowana publikacja stała się też przyczyną umieszczenia *Oncomera femorata* (FABR.) w „Wykazie zwierząt Polski” pod redakcją J. RAZOWSKIEGO (Tom III, 1992, *Coleoptera* opracowane przez M. MROCZKOWSKIEGO i J. STEFAŃSKĄ), na str. 84. Zasięg ogólny tego południowo-europejskiego gatunku pozwala stwierdzić, że jego występowanie w Polsce jest nieprawdopodobne. Zaznaczyć jeszcze należy, że opublikowana ostatnio praca: ŠVIHLA V., 1993. Revision of the genus *Oedemera* subgenus *Oncomera* (*Coleoptera: Oedemeridae*). Eur. J. Entomol., 90: 189–208, rewiduje nazwę omawianego gatunku na *Oedemera (Oncomera) femoralis* OLIVIER, 1803.

str. 14, wiersz 9 od góry: Autorem nazwy gatunku *Chrysanthia geniculata* nie jest HEYDEN, 1877, lecz W. SCHMIDT, który w pracy z 1846 roku (Revision der Europäischen Oedemeriden. Linnaea Ent., Bd. 1: 1–146) na str. 128 pierwszy podał tę nazwę jako synonim swojej

Chrysanthia viridis var. β (w brzmieniu „*Asclera geniculata*. STURM in litt.”). Użycie tej nazwy przez HEYDENA było tylko powtórzeniem. Pełna nazwa tego gatunku powinna więc brzmieć *Chrysanthia geniculata* (W. SCHMIDT, 1846). Poprawki należy też nanieść na str. 7, 20 i 21 klucza.

str. 14, wiersz 17 od góry i następne: ponieważ nazwa *Anogcodes* jest rodzaju męskiego, na podstawie Art. 30 a (II) Międzynarodowego Kodeksu Nomenklatury Zoologicznej, nazwy gatunkowe w tym rodzaju powinny posiadać odpowiednią końcówkę. Tak więc należy zmienić: *Anogcodes ferruginea* na *Anogcodes ferrugineus* (również na str. 7, 24, 26, 29);

A. ustulata na *A. ustulatus* (str. 22, 24, 25, 26, 28);

A. seladonia na *A. seladonius* (str. 3, 10) i odpowiednio

A. seladonia austriaca na *A. seladonius austriacus* (str. 24, 26, 30).

str. 28, wiersz 4 od góry: Uwaga jak wyżej. Końcówki nazw powinny ulec zmianie: ssp. *alpina* na ssp. *alpinus* i ssp. *turcica* na ssp. *turcicus*.

Ponadto z indeksu nazw systematycznych łacińskich na str. 51 na skutek błędu drukarskiego wypadło hasło: *ferruginea* (SCHRANK), *Anogcodes* 7*, 14, 24*, 26, 29.

DANIEL KUBISZ, Kraków

Przegląd systematyczny wykazanych z Polski gatunków *Psychidae*
(*Lepidoptera*)

A systematic list of Polish *Psychidae* (*Lepidoptera*)

BARBARA MARCINIAK

Muzeum Przyrodnicze UŁ, Park Sienkiewicza 1, 90-011 Łódź.

ABSTRACT. A systematic list and synonym list of 36 species of Polish *Psychidae* is given.

Psychidae należą do motyli bardzo słabo poznanych w Polsce. Listę gatunków opracowano w oparciu o dane z literatury. Informacje na temat występowania motyli należących do tej rodziny znaleziono w 90 publikacjach. Tylko ok. 10% z nich napisano po 1950 roku. Większość informacji na temat występowania *Psychidae* w Polsce zawarto w pracach opublikowanych w drugiej połowie XIX i w pierwszej połowie XX wieku odnoszących się do opracowań lepidopterofauny poszczególnych obszarów. Do najlepiej poznanych krain należy zaliczyć Pomorze Zachodnie i Śląsk. Szczecina i Pomorza Zachodniego dotyczyły między innymi prace BUTNERA (1880), HERINGA (1893, 1918), URBAHNA (1937, 1939), MEYERA i URBAHNA (1925, 1929, 1933), Sudetów i Dolnego Śląska prace WOCKE (1872, 1874, 1876, 1889, 1898), STEPHANA (1924, 1925) i WOLFA (1927), a Górnego Śląska RAEBLA (1931) i STUGLIKA (1934, 1939). Nieliczne informacje dotyczą występowania gatunków należących do rodziny *Psychidae* na Pogórzu Karpackim (KLEMENSIEWICZ, 1883, 1898, 1901), w Tatrach (NISIOŁOWSKI, 1922, 1929, 1932; NOWICKI, 1868; STACH, 1936) i Pieninach (SITOWSKI, 1906, 1910; BŁESZYŃSKI, RAZOWSKI, ŻUKOWSKI, 1965). ŻEBRAWSKI (1860, 1867) wymienia szereg gatunków z Krakowa i okolic. Podobnie BIEŻANKO (1923) z Kielc, KARPOWICZ z Sandomierza (1925), a MASŁOWSCY (1936) z okolic Zawiercia. PRÜFFER wykazuje kilka gatunków z rezerwatu Wierzchlas. W monografii ROMANISZYNA i SCHILLEGÓ (1929–31) większość gatunków należących do rodziny *Psychidae* umieszczona jest w części dotyczącej tzw. *Macrolepidoptera*, kilka z nich zaliczanych wówczas do rodziny *Tineidae* w części zawierającej spis tzw. *Microlepidoptera*. Prace, między innymi, TOLLA (1933, 1935/36, 1938, 1947, 1950), NISIOŁOWSKIEGO i WOJTUSIAKA

(1950), DROZDY (1962), RAZOWSKIEGO i PALIKA (1969), BATKOWSKIEGO i in., (1972), BIELEWICZA (1966, 1973), BUSZKI (1977, 1990), MARCINIAK i ŚLIWIŃSKIEGO (1988), ŚLIWIŃSKIEGO i in. (1991, 1991), uzupełniają dane na temat rozmieszczenia motyli należących do tej rodziny.

W pracy RAZOWSKIEGO (1991) zostało wykazanych 30 gatunków motyli należących do rodziny *Psychidae*. Nie zostały tam wymienione: *Narycia duplicella*, *Melasina ciliaris*, *Pachytelia vilosella*, *Sterrhopterix standfussi*, *Ptilocephala muscella* oraz *Dahlica wockei*. Gatunki te wykazywane są w pracach faunistycznych dotyczących opracowań poszczególnych obszarów Polski, a SAUTER i HATTENSCHWILER (1991) umieszczają je w swoim wykazie *Psychidae* Palearktyki. Dwukrotnie wymieniony jest gatunek *Eosolenobia manii* (jako *Praesolenobia manii*). Uwzględniając te dane w Polsce wykazano 36 gatunków. Ze względu jednak na stwierdzone w ostatnich latach nowe cechy pozwalające wyróżnić gatunki z rodziny *Psychidae* oraz na fakt, że badania tej rodziny motyli nie były prowadzone zbyt intensywnie lista gatunków występujących w Polsce może powiększyć się o kilka gatunków.

Panu Prof. J. BUSZCE dziękuję za przejrzenie maszynopisu i życzliwe uwagi.

Wykaz systematyczny *Psychidae* Polski

NARYCIINAE TUTT, 1900

Diplodoma ZELLER, 1852

laichartingella (GOEZE, 1783) (= *herminata* GEOFFROY, 1785, = *marginepunctella* STEPHENS, 1829)

Narycia STEPHENS, 1836

duplicella (GOEZE, 1783) (= *monilifera* GEOFFROY, 1785)

astrella (HERRICH-SCHÄFFER, 1851)

Eosolenobia FILIPJEV, 1924

mannii (ZELLER, 1852)

Praesolenobia SIEDER, 1954

clathrella (FISCHER v. RÖSLERSTAMM, 1837)

Dahlica ENDERLEIN, 1912 (= *Solenobia* auct.)

triquetrella (HÜBNER, 1813)

f. tetraploidalna partenogenetyczna

lichenella (LINNAEUS, 1761) f. partenogenetyczna

f. fumosella (HEINEMANN, 1870) bisex

wockei (HEINEMANN, 1870)

Siederia MEIER, 1953

pineti (ZELLER, 1852)

TALEPORIINAE TUTT, 1900

- *Taleporia* HÜBNER, [1825] (= *Solenobia* DUPONCHEL, 1843 sec. LERAUT, 1979)
  - politella* (OCHSENHEIMER, 1816)
  - tubulosa* (RETZIUS, 1783)

TYPHONIINAE LEDERER, 1853

- *Melasina* BOISDUVAL, 1840
  - ciliaris* (OCHSENHEIMER, 1810) (= *lugubris* (HÜBNER, 1803))

PSYCHINAE BOISDUVAL, 1829 (= *Fumeinae* TUTT, 1900)

- *Bacotia* TUTT, 1899
  - claustrilla* (BRUAND, 1845) (= *sepium* (SPEYER, 1846))
- *Proutia* TUTT, 1899
  - betulina* (ZELLER, 1839) (= *salicolella* BRUAND, 1853, = *eppingella* TUTT, 1900)
- *Psyche* SCHRANK, 1801 (= *Fumea* HAWORTH, 1812, = *Fumaria* TUTT, 1900, = *Masonia* TUTT, 1900)
  - casta* (PALLAS, 1767) (= *nitidella* HÜBNER, 1792, = *germanica* (CHAPMAN, 1900), = *minor* (CHAMPMAN, 1900), = *bowerella* (CHAPMAN, 1900), = *scotia* (CHAPMAN, 1900), = *mitterdella* (CHAPMAN, 1900), = *nipponica* HORI, 1926), = *ussuriensis* KOZHANCHICOV, 1956),
  - crassiorella* BRUAND, [1851] (= *intermediella* (BRUAND, 1849), = *affinis* (REUTTI, 1853), = *subflavella* (MILLIÈRE, 1875), = *danieli* SIEDER, 1958)

EPICHNOPTERYGINAE TUTT, 1900

- *Bijugis* HEYLAERTS, 1881 (= *Psychidea* RAMBUR, 1866)
  - bombycella* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)
  - pectinella* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)
- *Rebelia* HEYLAERTS, 1900
  - sapho* (MILLIÈRE, 1864–1868)
  - herrichiella* STRAND, 1912 (= *plumella* (OCHSENHEIMER, 1810))
- *Psychidea* RAMBUR, 1866
  - nudella* (OCHSENHEIMER, 1810)
- *Epichnopterix* HÜBNER, 1825
  - plumella* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) (= *pulla* (ESPER, 1785), = *nigrolucidella* (BRUAND, 1850)
  - ardua* MANN, 1867

sieboldi (REUTTI, 1853)
heringi HEINEMANN, 1859

OIKETICINAE HERRICH-SCHÄFFER, 1850

Acanthopsyche HEYLAERTS, 1881

atra (LINNAEUS, 1767) (= *opacella* (HERRICH-SCHÄFFER, 1846))

Canephora HÜBNER, 1822 (= *Lepidopsyche* NEWMAN, 1850)

unicolor (HUFNAGEL, 1766)

Pachytelia WESTWOOD, 1848

vilosella (OCHSENHEIMER, 1810)

Pitocephala RAMBUR, 1866 (= *Oreopsyche* auct. nec SEYER, 1865, = *Pyropsyche* CHAPMAN, 1903)

muscella (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

plumifera (OCHSENHEIMER, 1810) (= *gondebautella* MILLÉRE, 1863)

Megalophanes HEYLAERTS, 1881

viciella (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

stetinensis (HERING, 1846)

ssp. *viadrina* (STAUDINGER, 1871)?

Phalacropterix HÜBNER, 1825

graslinella (BOISDUVAL, 1852)

Sterrhopterix HÜBNER, 1825

fusca (HAWORTH, 1809) (= *hirsutella* HÜBNER, 1793), = *gozmanyi* KOVACS, 1953)

standfussi (WOCKE, 1851) (= *kurenzovi* FILIPJEV, 1927, = *sajanella* KOZHANCHIKOV, 1956)

Apteron MILLIÉRE, 1857

helicoidella (VALLOT, 1827) f. partenogenetyczna (= *helix* SIEBOLD, 1850)

f. *crenulella* (BRUAND, 1853)

Poza wyżej podaną listą znalazły się gatunki:

- *Dahlica inconspicuella* (STAINTON, 1843) – gatunek wykazany przez SKALSKIEGO (1977). Ma on zasięg występowania ograniczony do południowej Anglii (ARNSCHEID, 1984/85; HATTENSCHWILLER, 1977),
- *Dahlica nickerlii* (HEINEMANN, 1870) – gatunek wykazany przez TOLLA (1947) oraz ZIMMERMANNĄ i SKALĘ (1947). *D. nickerlii* została rozdzielona na szereg gatunków. Omawiany, ma ograniczony zasięg występowania (ARNSCHEID, 1984/85). Prawdopodobnie chodzi tu o gatunek *D. sauteri* (HETTENSCHWILER, 1977) co wymaga potwierdzenia.

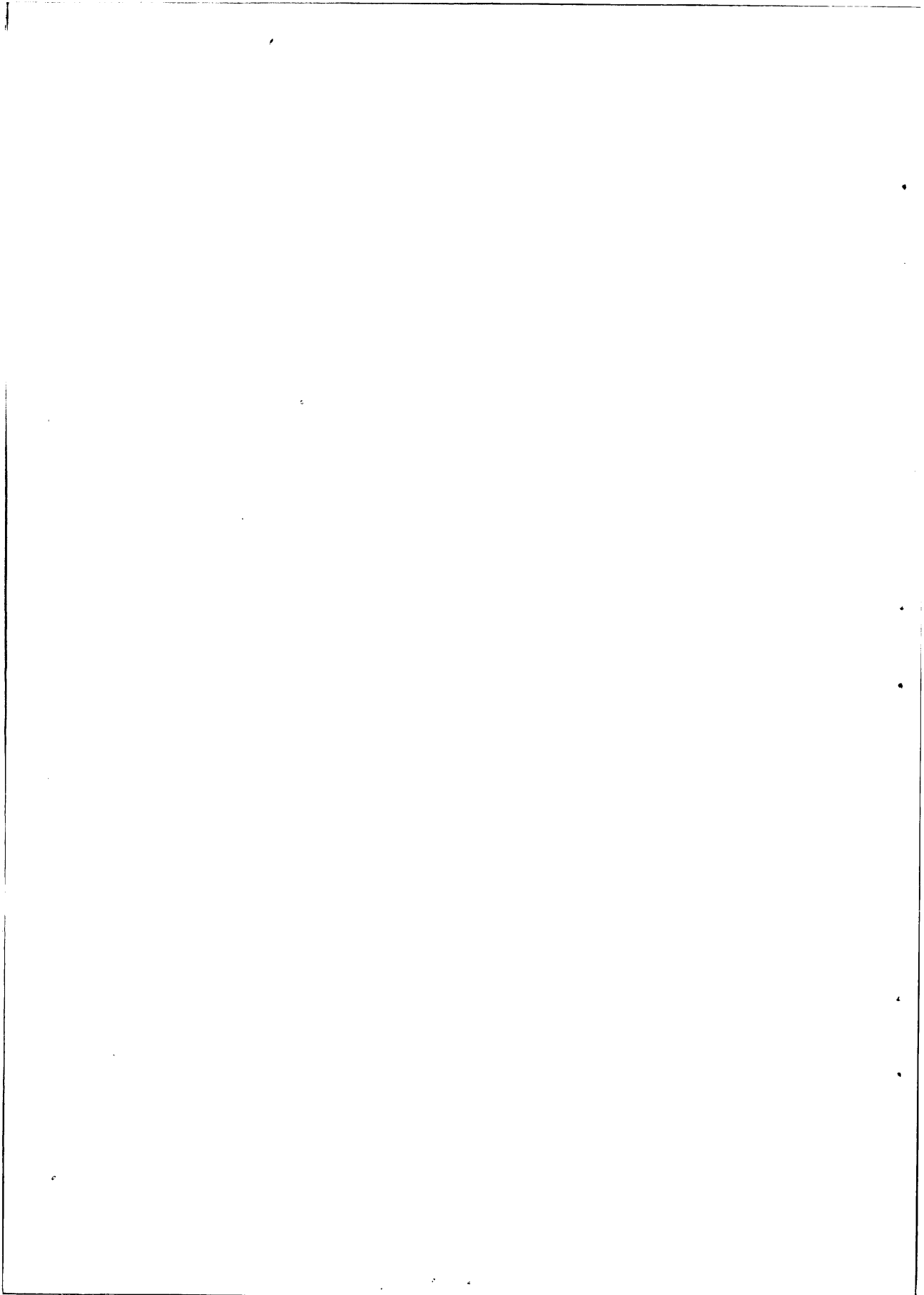
– *Epichnopterix silesiaca* (STANDF.) – wykazany przez WOCKE (1872) z rezerwatu Zieleniec koło Dusznik i łąk w górach Izerskich jako podgatunek *E. plumella*. Wykazany jako odrębny gatunek przez FORSTERA i WOHLFAHRTA (1960), a pominięty w wykazie SAUTERA i HATTENSCHWILERA (1991), znajduje się w zbiorach Zygmunta ŚLIWIŃSKIEGO i wymaga dalszych badań.

PIŚMIENNICTWO

- ARNSCHEID W., 1985 (1984): Ein Beitrag zur Systematik der europäischen Arten der Gattung *Solenobia* DUPONCHEL, 1842 (*Lep.*, *Psych.*, *Taleporiinae*). Nachr. Ent. Ver. Apollo, Suppl. 4: 1–56.
- BATKOWSKI S., SZPOR R., PALIK E., 1972: Motyle większe Tatr Polskich (*Macrolepidoptera*). Polskie Pismo Ent., 42: 637–688.
- BIELEWICZ M., 1966: Motyle Kamiennej Góry w Ligocie Dolnej pow. Strzelce Opolskie. Roczn. Muz. Górn. Pr. Przyroda. Bytom, 3: 1–72.
- BIELEWICZ M., 1973: Motyle Bieszczadów Zachodnich i Pogórza Przemyskiego. Cz. I. Tzw. *Macrolepidoptera*. Roczn. Muz. Górn. Pr. Przyroda, Bytom 7: 1–170.
- BIEŻANKO C. M., 1923: Motyle okolic Kielc. PTPN. Pr. Kom. Mat.-Przyr., 2, zes. 3: 145–212.
- BUSZKO J., 1977: Rozmieszczenie motyli w zespołach leśnych rezerwatu Las Piwnicki k. Torunia. Act. Univ. N. C., 33: 149–157.
- BUSZKO J., 1990: Struktura i dynamika zasięgów motyli minujących (*Lepidoptera*) na obszarze doliny Dolnej Wisły. Rozprawy. UMK, Toruń, 166 ss.
- BÜTTNER F., 1880: Die Pommerschen insbesondere die stettiner Microlepidopteren. Ent. Ztg., 41: 383–473.
- BŁESZCZYŃSKI S., RAZOWSKI J., ŻUKOWSKI R., 1965: Fauna motyli Pienin. Acta Zool. Cracov., 10: 375–493.
- DROZDA A., 1962: Fauna motyli okolic Raciborza. Roczn. Muz. Górn. Pr. Przyroda, Bytom, 1: 81–131.
- FORSTER W., WOHLFAHRT A., 1960: Die Schmetterlinge Mitteleuropas Spinner und Schwarmer (Bombyces und Sphinges). Band III, Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart: 156–204.
- HATTENSCHWILER P., 1977: Neue Merkmale als Bestimmungshilfe bei Psychiden – Arten (*Lepidoptera*). Mitt. Ent. Ges. Basel, N. F., 27: 33–60.
- HERING M., 1893: Zurtrage und Bemerkungen zur Pommerschen Microlepidopterenfauna. Ent. Z., 54: 80–120.
- HERING M., 1918: Beitrage zur Kenntnis der Microlepidopterenfauna von Polen. Z. Bot., 79: 191–202.
- KARPOWICZ S., 1925: Spis łuskoskrzydłych ziemi Sandomierskiej. Polskie Pismo Ent., 4: 106–118.
- KLEMENSIEWICZ S., 1883: Wykaz motyli (*Lepidoptera*) z okolic Nowego Sącza. Spraw. Kom. Fizyogr., 17: (200–225).

- KLEMENSIEWICZ S., 1899: O nowych i mało znanych gatunkach fauny galicyjskiej. Przyczynek pierwszy. Spraw. Kom. Fizyogr., **34**: 176–202.
- KLEMENSIEWICZ S., 1901: O nowych i mało znanych gatunkach fauny galicyjskiej. Spraw. Kom. Fizyogr., **35**: 78–101.
- MARCINIAK B., ŚLIWIŃSKI Z., 1988: Motyle Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego. Acta. Univ. Lodz., Folia Zool., **6**: 83–116.
- MASŁOWSKI L., MASŁOWSKI M., 1929: Motyle okolic Zawiercia. Polskie Pismo Ent., **7**: 210–279.
- MEYER W., URBAHN E., 1925: Die Grossschmetterlinge des pommerschen Odertals 1925–1929. Stettin. Ent. Ztg., **86**: 79–166.
- MEYER W., URBAHN E., 1929: Nachtrag zur Grossschmetterlingsfauna des pommerschen Odertals (*Lep.*). 1925–1929 Stettin. Ent. Ztg., **90**: 275–303.
- MEYER W., URBAHN E., 1933: Zweiter Nachtrag zur Grossschmetterlingsfauna des pommerschen Odertals (*Lep.*). Stettin. Ent. Ztg., **94**: 153–168.
- NIESIOŁOWSKI W., 1922: Przyczynek do fauny motyli większych (*Macrolepidoptera*) okolic Krakowa. Spraw. Kom. Fizyogr., **55–56**: 151–156.
- NIESIOŁOWSKI W., 1929: Motyle większe Tatr Polskich. Pr. Monogr. Kom. Fizjogr., **5**: 637–684.
- NIESIOŁOWSKI W., WOJTUSIAK R. J., 1950: Przyczynek do znajomości motyli okolic Lubasza pod Szczucinem. Polskie Pismo Ent., **19**: 256–276.
- NOWICKI M., 1868: Wykaz motylów tatrzańskich według pionowego rozsiedlenia. Spraw. Kom. Fizyogr., **2**: (121–127).
- PRÜFFER J., 1950: O pewnych swoistościach entofauny rezerwatu cisowego Wierchlas. Studia Sci. Torunensis, ser. E., Zool I. II, **6**: 145–176.
- RAZOWSKI J., PALIK E., 1969: Fauna motyli okolic Krakowa. Acta Zool. Cracov., **14**: 217–310.
- ROMANISZYN J., SCHILLE F., 1929: Fauna motyli Polski (Fauna Lepidopterorum Poloniae) I Pr. Monogr. Kom. Fizjogr., **6**: 1–554.
- SAUTER W., HATTENSCHWILLER P., 1991: Zum System der palaearktischen Psychiden (*Lep. Psychidae*). I. Teil: Liste der palaearktische Arten. Nota Lepid., **14**: 69–89.
- SITOWSKI L., 1906: Motyle Pienin. Spraw. Kom. Fizyogr., **39**: 39–69.
- SITOWSKI L., 1910: Motyle Pienin część druga. Spraw. Kom. Fizyogr., **44**: 130–154.
- SKALSKI A., 1977: Materiały do znajomości motyli (*Lepidoptera*) okolic Częstochowy. IV Rocznik Muz. Okręgowego w Częstochowie, **1**: 60–71.
- STACH S., 1936: *Microlepidoptera* Tatr Polskich Spraw. Kom. Fizyogr., **70**: 187–221.
- STEPHAN J., 1924: Die spinnerartigen Nachtschmetterlinge der Grafschaft Glatz. Dt. Ent. Z. Iris, Dresden, **38**: 186–219.
- STEPHAN J., 1925 a: Die spannerartigen Nachtschmetterlinge und die Kleinschmetterlinge der Grafschaft Glatz. Dt. Ent. Z. Iris, Dresden, **39**: 65–133.

- STUGLIK Z., 1934: Materiały do poznania fauny motyli Śląska (*Macrolepidoptera*). Wydaw. Muz. Śląsk Katow. dział III, 7: 1–100.
- STUGLIK Z., 1939: Przyczynek do badań nad fauną motyli Śląska. Wydaw. Muz. Śląsk. Katow. Prace Oddz. Przyrodn., 1: 1–26.
- ŚLIWIŃSKI Z., WIĄCKOWSKI S., MARCINIĄK B., 1991: Motyle (*Lepidoptera*) Świętokrzyskiego Parku Narodowego. *Fragm. Faun.* 35, 8: 123–145.
- ŚLIWIŃSKI Z., MARCINIĄK B., 1991: Zmiany w składzie gatunkowym motyli na terenie parków łódzkich w latach 1946–1987. *Acta. Univ. Lodz., Folia Zool.*, 7: 131–154.
- TOLL S., 1933: Wykaz *Microlepidoptera* znalezionych na terenie majątku Stemplew w latach 1919–1923. *Polskie Pismo Ent.*, 12: 28–49.
- TOLL S., 1935/1936: Przyczynek do fauny motyli tzw. drobnych województw poznańskiego i pomorskiego. *Polskie Pismo Ent.*, 14–15: 227–261.
- TOLL S., 1938: *Microlepidoptera* zebrane w latach 1934–1937 w powiecie zaleszczyńskim i borszczowskim na Podolu. *Spraw. Kom. Fizyogr.*, 72: 133–221.
- TOLL S., 1947: Materiały do fauny motylniczej kraju. I. Przyczynek do fauny Nepticulidów Polski. II. O odrębności gatunków *Lycia hirtaria* CL i *L. hanoviensis* HEYM. (*Geometriidae*). III. Przyczynek do fauny motyli tzw. drobnych Polski. *Mater. Fizyogr. Kraju*, 6: 16–37.
- TOLL S., 1950: Przyczynek do fauny motyli tzw. drobnych (*Microlepidoptera*) Beskidu Ustrońskiego. *Pr. Biol., Kraków. Studia nad florą i fauną Beskidu Śląskiego*, 2: 165–205.
- URBAHN E., 1937: Dritter Nachtrag zur Grossschmetterlingsfauna des Pommerschen Odertals 1932–1937. *Stettin. Ent. Ztg.*, II: 304–311.
- URBAHN E i H., 1939: Die Schmetterlinge Pommerns mit einem Vergleichenden Überblick über den Ostseeraum. *Stettin. Ent. Ztg.*, 100: 185–826.
- WOCKE M. F., 1872: Verzeichniss der Falter Schlesiens. *Z. Ent., N. F., Breslau*, 3, II: 1–86.
- WOCKE M. F., 1874: Verzeichniss der Falter Schlesiens. *Z. Ent., N. F., Breslau*, 4: 1–108.
- WOCKE M. F., 1876: Beitrag zur Lepidopterenfauna Schlesiens. *Z. Ent., N. F., Breslau* 5: 39–45.
- WOCKE M. F., 1889: Überwinternde schlesische Schmetterlinge. *Z. Ent., N. F., Breslau*, 14: 11–16.
- WOLF P., 1927: Die Grossschmetterlinge Schlesiens *Z. Ent., Breslau*, 1: 2–142.
- ZIMMERMANN F., SKALA H., 1947: Kleinfalter aus Meahren – Schlesien. *Zeitschr. Wien. Ent. Ges.*, 57: 121–123.
- ŻEBRAWSKI T., 1860: Owady łuskoskrzydłe czyli motylowate z okolicy Krakowa. *Kraków*: 1–354.
- ŻEBRAWSKI T. 1867. Spis owadów łuskoskrzydłych z okolic Krakowa i niektórych odleglejszych miejscowości. *Spraw. Kom. Fizyogr.*, 1: (144–158).

Uwagi na temat cech diagnostycznych rodzaju *Dahlica* END.
(*Lepidoptera, Psychidae*)

Remarks on diagnostic characters in the genus *Dahlica* END. (*Lepidoptera, Psychidae*)

BARBARA MARCINIAK

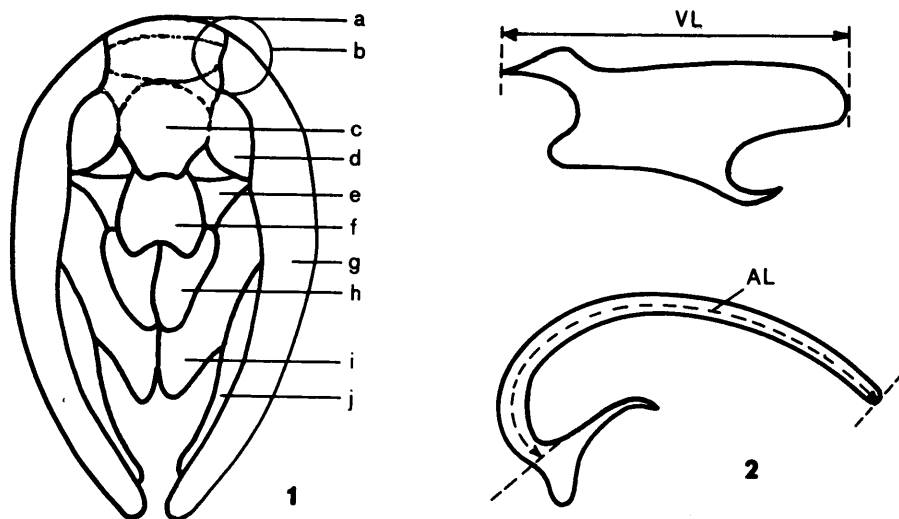
Muzeum Przyrodnicze, Park Sienkiewicza 1, 90-011 Łódź

ABSTRACT. Remarks on diagnostic characters in the genus *Dahlica* END. are presented. The list of Polish species of *Dahlica*, their forms and features for determination is given.

W powojennych latach wzrosło zainteresowanie motylami należącymi do rodziny *Psychidae*. Dzięki opracowaniu nowych cech diagnostycznych, na które wcześniej nie zwracano uwagi powstało wiele opracowań taksonomicznych, opisano szereg nowych gatunków. Dotyczy to nie tylko Afryki (BOURGOGNE, 1973), Azji (SOLYANIKOV, 1984, 1991) i Ameryki (DAVIS, 1964, 1975), ale zwłaszcza Europy (HATTENSCHWILER, 1977, 1981, 1989; HERRMANN, 1984; SOUMALAINEN, 1980). Wiele nowo opisywanych gatunków związanych jest z nazwiskami SAUTERA (1956, 1958), MEIERA (1957) i SIEDERA (1949, 1953, 1955, 1957, 1961, 1962). Dla rozważań chorologicznych szczególnie ważna jest praca SEILERA (1961) dotycząca rozprzestrzeniania się różnych form *Dahlica triquetrella* (HBN.) w Europie, co związane jest z ustępującymi zlodowaceniami i przyczyniło się do powstawania form partenogenetycznych. Badanie rozmieszczenia poszczególnych gatunków należących do rodziny *Psychidae* i ich diagnostyka przyniosły nieoczekiwane wyniki. GOMEZ-BUSTILIO (1978) opisał nowy rodzaj *Micropsychia*, a HATTENSCHWILER (1989) podrodzinę *Scorioditinae* i rodzaj *Scoriodyta*. W pracy tej wyeksponował również nowe różnice pomiędzy koszyczkami budowanymi przez gąsienice *Tineidae* i *Psychidae*.

Szczególne znaczenie dla oznaczania motyli rodzaju *Dahlica* (End.), ma praca SAUTERA (1956) oraz opracowanie i opisanie przez HATTENSCHWILERA (1977) poczwarek i egzuwów poczwarek tych motyli. Okazało się, że sposób wychodzenia imago z poczwarki jest charakterystyczny dla gatunku. U wszystkich gatunków plemienia *Dahlicini* imagines obu płci opuszczają koszyczek, z którego częściowo wystaje egzuwium. Oślanka poczwarki pęka podłużnie

pośrodku grzbietu tułowia. Głowa motyla jest opuszczona w dół co powoduje wygięcie owada w czasie wylęgu. Ciśnienie wywierane na płytę głowowo-piersiową powoduje pęknięcie wzdłuż typowej linii między płytkami głowową i piersiową osłonki poczwarki. Następnie uwalniane są nogi z osłonek i część odwłokowa. Proces ten ułatwiony jest dzięki połączeniu płytki głowowo-piersiowej z pozostałą częścią osłonki poczwarki. Chwila wyjścia z poczwarki u wszystkich gatunków *Dahlicini* jest zależna od pory dnia. Samce wychodzą wieczorem, samice natomiast lęgą się o świcie. Nieuskrzydłone samice oczekują na koszyczku na kopulację lub u gatunków partenogenetycznych rozpoczynają składanie jaj. Szczególnie ważne cechy taksonomiczne, które należy brać pod uwagę przy oznaczaniu samic plemienia *Dahlicini* są związane z wylinką. Są to: a) forma płytki głowowo-piersiowej (ryc. 1),

Ryc. 1. Kształt płytki głowowo-piersiowej poczwarki *Psychidae* (wg HATTENSCHWILERA, 1977): a – płytka karkowa, b – miejsce pęknięcia, c – czoło, d – policzek, e – osłonki szczęk, f – osłonki głaszczków wargowych, g – osłonki czułków, h – osłonki I pary nóg, i – osłonki II pary nóg, j – osłonki III pary nóg.

Fig. 1. Shape of head-pectoral plate of *Psychidae* pupa (after HATTENSCHWILER, 1977): a – neck, plate, b – site of fracture, c – frons, d – gena, e – cover of maxillae, f – cover of labial palps, g – cover of antennae, h – cover of fore legs, i – cover of mid legs, j – cover of hind legs.

Ryc. 2. Indeks genitalny samców – współczynnik długości aedeagusa AL do długości walw VL (wg SAUTERA, 1956).

Fig. 2. Genital index of males – ratio of aedeagus length to valva length (after SAUTER, 1956).

- b) przebieg linii pęknięcia powstałej przy wypychaniu płytki grzbietowo-piersiowej.
- c) ułożenie i kształt kolców na grzbietowej stronie poczwarki.

Dla oznaczania samców ważną taksonomicznie cechą jest tzw. indeks genitalny czyli stosunek długości aedeagusa do długości walw. Już na podstawie tych dwóch cech, indeksu genitalnego samców (ryc. 2) i długości osłonek czułków egzuwiów samic jest możliwe oznaczenia części gatunków rodzaju *Dahlia*.

Kształt płytki głowowo-piersiowej samic gatunków rodzaju *Dahlia* występujących w Polsce przedstawiono na (ryc. 3.) Płytkę głowowo-piersiową *Taleporia tubulosa* (RETZ.) przedstawiono dla porównania wielkości.

Dla samców liczba elementów przy płytce głowowo-piersiowej nie jest stała dla gatunku. Jak również nie są stałe zależności pomiędzy długością pochewek czułków i długością pochewek nóg. Cechy te w związku z tym nie mogą być użyte do ich oznaczania. Jedynie kształt płytki głowowo-piersiowej może być brany pod uwagę (ryc. 4). Ważną cechą przy oznaczaniu samców jest indeks genitalny. Trzeba jednak zwrócić uwagę na duży rozrzut wartości tej cechy w obrębie gatunku. Konieczne jest podawanie wartości minimalnej, maksymalnej oraz średniej dla danego N osobników.

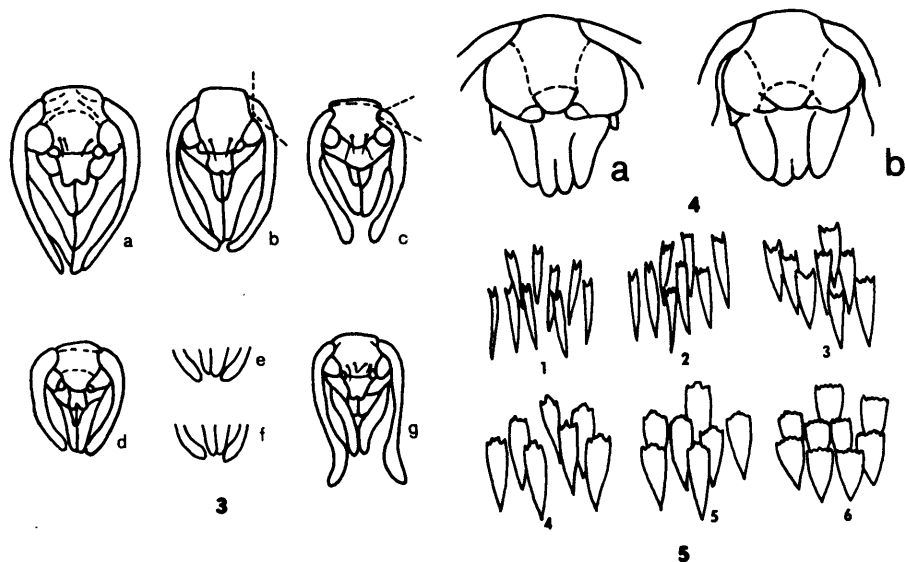
Inne cechy, które mogą pomóc rozdzielić gatunki:

- a) kolce na egzuwiach poczwarek,
- b) ułożenie kolców na płytce dorsalnej aparatu genitalnego samic,
- c) w pewnych granicach kształt skrzydeł,
- d) łuski krawędziowe przednich skrzydeł (ryc. 5),
- e) rysunek na skrzydłach,
- f) użyłkowanie skrzydeł,
- g) desień skrzydeł.

Wszystkie wyżej wymienione cechy muszą być rozpatrywane łącznie ze względu na dużą zmienność osobniczą w obrębie gatunku, jak również ze względu na zachodzenie zakresów zmienności cech metrycznych.

Główne cechy diagnostyczne samców *Dahlia* sp. występujących w Polsce przedstawiono w tabeli I.

Dahlia lichenella (L.) jest gatunkiem partenogenetycznym, szeroko rozprzestrzenionym w Europie. Występuje w dwóch formach: partenogenetycznej i biseksualnej opisanej jako forma *fumosella* HEINEMANN 1870 (SAUTER, 1958; FORSTER & WOHLFAHRT, 1960). Status taksonomiczny tej formy pozostaje jeszcze sporny (ARNSCHEID, 1984/85). SOUMALAINEN (1980) na podstawie analizy elektroforezy białek i analizy chetotaksji płytki dorsalnej aparatu genitalnego samic rozdziela dwa gatunki. SAUTER i HATTENSCHWILER (1991) uznają *Dahlia fumosella* (HEINEN.) za formę biseksualną gatunku *Dahlia lichenella*.

Ryc. (Fig.) 3. Kształt płytki głowowo-piersiowej samic rodzaju *Dahlica* występujących w Polsce (wg HATTENSCHWILERA, 1977) (Shape of head-pectoral plate in females of the genus *Dahlica* known from Poland (after HATTENSCHWILER, 1977)); a - *Taleporia tubulosa* (RETZ.), b - *Dahlica triquetrella* (HBN.), c - *Dahlica lichenella* (L.), d, e - *Dahlica wockei* (HEIN.) - Niemcy, f - *Dahlica wockei* (HEIN.) - Wrocław, g - *Dahlica nickerlii* (HEIN.).

Ryc. (Fig.) 4. Kształt płytki głowowo-piersiowej samców (wg HATTENSCHWILERA, 1977) (Shape of head-pectoral plate in males (after HATTENSCHWILER, 1977): a - *Dahlica lichenella* (L.), b - *Dahlica wockei* (HEIN.).

Ryc. (Fig.) 5. Klasyfikacja łusek (wg SAUTERA, 1956) (Classification of scales (after SAUTER, 1956)).

Dahlica triquetrella (HBN.) w Polsce występuje jako forma partenogenetyczna tetraploidalna. Zasięg formy biseksualnej ograniczony jest do Alp Szwajcarskich. (SEILER, 1961; ARNSCHEID, 1984/85).

Dahlica nickerlii (HEIN.) została stwierdzona na Równicy (TOLL, 1947; ZIMMERMANN, SKALA, 1947). Wobec faktu rozdzielenia grupy *nickerlii* w ostatnich latach na szereg gatunków oraz ograniczonego występowania *D. nickerlii* w Czechach nie można z całą pewnością stwierdzić, że była to rzeczywiście *D. nickerlii*, a nie np. *D. sauteri* (HATT.) czy *D. wockei* (HEIN.) - gatunki do niedawna uznawane za synonimy *D. nickerlii*. Grupa *nickerlii* została rozdzielona między innymi również na podstawie różnicy w długości pochewek czułkowych płytki głowowo-piersiowej egzuwium poczwarki.

Na podstawie zebranej literatury i własnych doświadczeń mogę stwierdzić, że istnieje duża trudność w precyzyjnym oznaczaniu gatunków należących do rodziny *Psychidae* na podstawie makroskopowych cech morfologicznych, co starałem się wykazać na przykładzie rodzaju *Dahlia*.

Tab. Główne cechy diagnostyczne samców *Dahlia* sp. występujących w Polsce (ARNSCHEID, 1984-85; FORSTER i WOHLFAHRT, 1960; SAUTER, 1956; SUOMALAINEN, 1980)
Main diagnostic characters of males of species of *Dahlia* sp. occurring in Poland (ARNSCHEID, 1984-85; FORSTER i WOHLFAHRT, 1960; SAUTER, 1956; SUOMALAINEN, 1980)

Gatunek Species	Długość skrzydeł Wing length	Liczba członów czułek Number of antennae segments	Indeks genitalny Genital index	Klasa tusek Scale class
<i>Dahlia wockei</i>	6-6,6	28-31	1,16-1,36	2-3
<i>Dahlia nickerli</i>	5,5-6,3	25-29	1,19-1,41	2
<i>Dahlia lichenella</i> f. <i>fumosella</i>	5,7-7,0	28-31	1,70-2,12 1,71-2,08	2-3
<i>Dahlia triquetrella</i>	W Polsce tylko forma tetraploidalna partenogenetyczna. In Poland only tetraploid parthenogenic form			

PIŚMIENNICTWO

- ARNSCHEID W., 1985 (1984): Ein Beitrag zur Systematik der europäischen Arten der Gattung *Solenobia* DUPONCHEL, 1842 (*Lep.*, *Psych.*, *Taleporiinae*). Nachr. Ent. Ver. Apollo, Suppl. 4: 1-56.
- BOURGOGNE J., 1973: Description d'une espece africaine nouvelle du genre *Metisa* WALKER, 1855 (*Lepidoptera*, *Psychidae*). Ann. Transvaal Mus., 28 No. 17: 365-370.
- DAVIS D. R., 1964: Bagworm moths of the Western Hemisphere. Bull. U. S. N. M., 244: 1-233.
- DAVIS D. R., 1975: A Review of the West Indian Moths of the Family *Psychidae* with Descriptions of New Taxa and Immature Stages. Smithsonian Contr. to Zoology, 188: 1-65.
- GOMEZ-BUSTILLO H., R., 1978: Reestructuración del complejo *Psychidae* (sensu lato) con el establecimiento de un genero y una familia nuevos y subsiguiente revision sistematica de la fauna Iberica (*Lepidoptera* - *Tineoidea*) (I parte).
- FORSTER W., WOHLFAHRT A., 1960: Die Schmetterlinge Mitteleuropas Spinner und Schwärmer (Bombyces und Sphings). Band III, Franckh'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart.
- HATTENSCHWILER P., 1977: Neue Merkmale als Bestimmungshilfe bei Psychiden und Beschreibung von drei neuen *Solenobia* DUP. Arten. Mitt. Ent. Ges. Basel, 27: 33-60.
- HATTENSCHWILER P., 1989: Eine neue *Dahlia*-Art (*Lep.*, *Psych.*) aus dem Waadtlander Jura. Mitt. Ent. Ges. Basel, 39, 4: 142-149.

- HATTENSWILER P., 1981: Eine neue *Dahlica* (= *Solenobia* auct.) aus Spanien (*Lepidoptera*, *Psychidae*). *Nota Lepid.*, **4**, 1-2: 21-26.
- HATTENSWILER P., 1989: Genus *Scoriodyta* MEYRICK, 1888, a new subfamily and description of new species and forms (*Lepidoptera*, *Psychidae*). *New Zealand Journal of Zoology*, **16**: 51-63.
- HERRMANN R., 1984: Eine neue *Dahlica* (= *Solenobia* auct.) aus Südostranckreich (*Lepidoptera*, *Psychidae*). *Neue Ent. Nachr.*, **7**: 5-11.
- MEIER H., 1957: Ein neues Subgenus und neue Arten aus der Gattung *Solenobia*. *Nachrbl. Bayer. Ent.*, **6**: 51-61.
- SAUTER W., 1956: Morphologie und Systematik der Schweizerischen *Solenobia* - Arten. *Rev. Suisse Zool.*, **63**: 451-550.
- SAUTER W., 1958: Zur Kenntnis von *Solenobia fumosella* HEIN. und *S. larella* CHRET. (*Lep.*, *Psych.*). *Mitt. Schweiz. Ent. Ges.*, **31**: 328-332.
- SAUTER W., HATTENSWILLER P., 1991: Zum System der palaearktischen Psychiden (*Lep.*, *Psychidae*). I. Teil: Liste der palaearktischen Arten. *Nota Lepid.*, **14**: 69-89.
- SEILR J., 1961: Untersuchungen über die Entstehung der Parthenogenese bei *Solenobia triquetrella* F. R. (*Lepidoptera*, *Psychidae*). III. *Mitt - Zeitschr. Vererbungslehre*, **92**: 261-316.
- SEILER J., 1963: Untersuchungen über die Entstehung der Parthenogenese bei *Solenobia triquetrella* F. R. (*Lepidoptera*, *Psychidae*). IV. *Mitt - Zeitschr. Vererbungslehre*, **94**: 29-66.
- SIEDER L., 1949: *Montanima* gen. nov. (*Lep.*, *Psychidae*). *Zeitschr. Wien. Ent. Ges.*, **34**: 2-13.
- SIEDER L., 1953: *Taleporia tubulosa bavaralta* ssp. n. Eine neue Unterrat aus den Berchtesgadner Alpen (*Lepidoptera*, *Psychidae*). *Nachrbl. Bayer. Ent.*, **7**: 1-4.
- SIEDER L., 1955: Dritte Vorarbeit über die Gattung *Solenobia*. (*Lep. Psychidae-Talaeporiinae*). *Zeitschr. Wien. Ent. Ges. Wien.*, **40**: 4-9.
- SIEDER L., 1956: Vierte Vorarbeit über die Gattung *Solenobia* (*Lepidoptera*, *Psychidae*, *Talaeporiinae*). *Zeitschr. Wien. Ent. Ges.*, **41**: 192-204.
- SIEDER L., 1957: Fünfte Vorarbeit über die Gattung *Solenobia*. (*Lep.*, *Psychidae*, *Talaeporiinae*). *Zeitschr. Wien. Ent. Ges. Wien.*, **42**: 107-109.
- SIEDER L., 1961: Eine neue *Psychidae* aus dem Chelmosgabit in Griechenland (*Lepidoptera*, *Psychidae*). *Zeitschr. Wien. Ent. Ges.*, **46**: 121-126.
- SIEDER L., 1962: *Reisseronia gertrudae* spec. nov. parthenogenetisch (*Lepid.*, *Psychidae*). *Zeitschr. Wien. Ent. Ges. Wien.*, **47**: 86-92.
- SIEDER L., 1963: Eine neue *Psychidae* aus dem Gabit der Gurktaler Alpen in Kärnten. (*Lepidoptera*, *Psychidae*). *Proutia breviserata* spec. nov. *Zeitschr. Wien. Ent. Ges.*, **48**: 90-93.
- SUOMALAINEN E., 1980: The *Solenobiinae* species of Finland (*Lepidoptera*, *Psychidae*) with description of a new species. *Ent. Scand.*, **11**: 458-466.
- ZIMMERMANN F., SKALA H., 1947: Kleinfalter aus Meahren - Schlesien. *Zeitschr. Wien. Ent. Ges.*, **57**: 121-123.

Eupithecia ochridata PINKER, 1968 – nowy dla fauny Polski
gatunek miernikowca (*Lepidoptera, Geometridae*)

Eupithecia ochridata PINKER, 1968 – a species of pug moth new to the Polish
fauna (*Lepidoptera, Geometridae*)

JAROSŁAW BUSZKO¹, ADAM MALKIEWICZ²

¹ Uniwersytet M. Kopernika, Instytut Biologii, ul. Gagarina 9, 87-100 Toruń

² Uniwersytet Wrocławski, Instytut Zoologiczny, ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław

ABSTRACT *Eupithecia ochridata* PINKER is for the first time reported from Poland. The species seems to be widely distributed over Polish lowland, but previously was confused with closely related *E. innotata* (HUFN.). Short comparison of *E. ochridata* PINKER with *E. innotata* (HUFN.) based on external appearance of adults and characteristics of male and female genitalia is given.

Rodzaj *Eupithecia* HBN., który reprezentowany jest w Polsce przez 64 gatunki, należy do najtrudniejszych w oznaczaniu w obrębie *Geometridae* ze względu na duże podobieństwo w wyglądzie zewnętrznym wielu gatunków. W wielu przypadkach można poprawnie oznaczyć motyle tylko w oparciu o budowę aparatów kopulacyjnych. Właśnie w wyniku badań aparatów kopulacyjnych stwierdzono, że okazy oznaczane jako *E. innotata* (HUFN.) należą do dwóch bardzo blisko spokrewnionych gatunków. Drugi gatunek został opisany w roku 1968 jako *E. ochridata* PINKER. Dalsze badania wykazały, że *E. ochridata* PINKER jest gatunkiem bardzo szeroko rozsiedlonym, a zasięg jego rozciąga się od środkowej Europy po Tybet i wschodnią Syberię (KAILA, 1989). Badania pod kątem występowania *E. ochridata* PINKER w Polsce doprowadziły do odkrycia szeregu stanowisk tego gatunku, gdzie łowiony był on zarówno w latach 50-tych jak i obecnie.

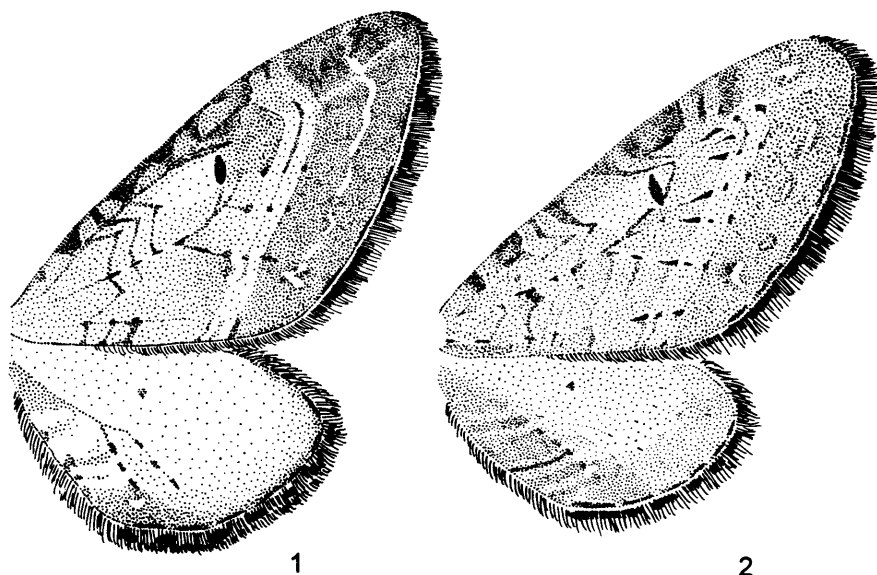
Zbadany materiał:

CC38 Dąbrowice, 30 V 1984, 1 ex. (J. NOWACKI leg.); CD37 Glinki, 4 VIII 1990, 1 ex. (J. BUSZKO leg.); CD73 Kulin, V 1951, 1 ex. (B. KREZMER leg.); DC87 Podkowa Leśna, 4 VI 1955, 1 ex. (E. ŚWIDERSKI leg.); EC19 Ratajowo k. Sulejówka, 26–30 IV 1951, 3 exx. (B. KREZMAR leg.); EF70 Puszcza Borecka, Czerwony Dwór, 21 V, 31 V, 1–5 VI 1992, 15 VIII 1993, 5 exx. (J. BUSZKO leg.); FD94 Białowieża, 7 VIII 1961, 31 V 1963, 1–2 V 1965, 16 V 1966, 4 VIII 1970,

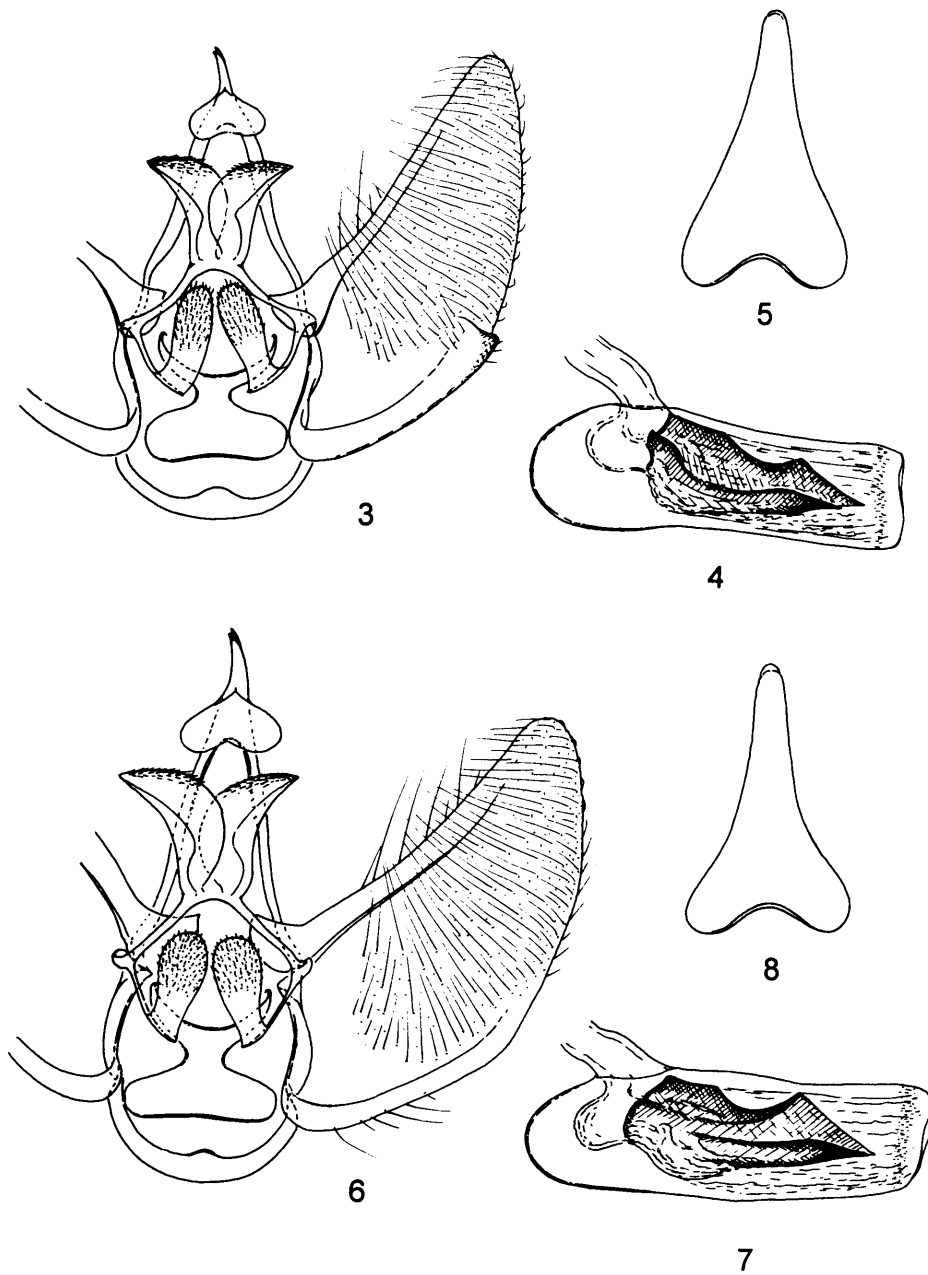
17 V 1971, 7 exx. (S. ADAMCZEWSKI leg.); WT35 Zielona Góra, 9 VIII 1991, 1 ex. (A. MALKIEWICZ leg.); XS03 Świdnica, 12 VI 1992, 1 ex. (J. MASŁOWSKI leg.); XS22 Dębowa Góra koło Dzierżoniowa, 20 V 1967, 1 ex. (R. SZPOR leg.); XS46 Wrocław, 9–13 V 1994, 4 exx. (A. MALKIEWICZ leg.); XT61 Ruda Milicka, 29 VII 1992, 4 VIII 1994, 3 exx. (A. MALKIEWICZ leg.); XU30 Poznań, V 1992, 20 IV 1993, 2 exx. (J. SOSIŃSKI leg.).

Oba gatunki są bardzo do siebie podobne. Ponieważ w Kluczach do oznaczania owadów Polski (BŁESZYŃSKI, 1965) nie były one rozróżniane, podajemy cechy pozwalające na ich identyfikację.

Przednie skrzydło u *E. ochridata* PINKER (ryc. 1) jest nieco szersze niż u *E. innotata* (HUFN.) (ryc. 2), bardziej trójkątne. *E. ochridata* PINKER jest przeważnie jaśniejszy niż *E. innotata* (HUFN.), rysunek ma niezbyt wyraźny, przez co skrzydło sprawia wrażenie jakby było nieco przezroczyste. Żyłka medialna z nalotem ochrowych łusek, podczas gdy u *E. innotata* (HUFN.) w miejscu tym występuje nalot czarnych łusek. Tło tylnego skrzydła u *E. ochridata* PINKER jest jasnoszare, na ogół jaśniejsze niż u *E. innotata* (HUFN.), przez co bardziej zaznacza się jego ciemne obrzeżenie. Zakres rozpiętości skrzydeł obu gatunków jest podobny.

Ryc. (Fig.) 1, 2. Skrzydła (Wings) 1 – *Eupithecia ochridata* PINKER, 2 – *E. innotata* (HUFN.).

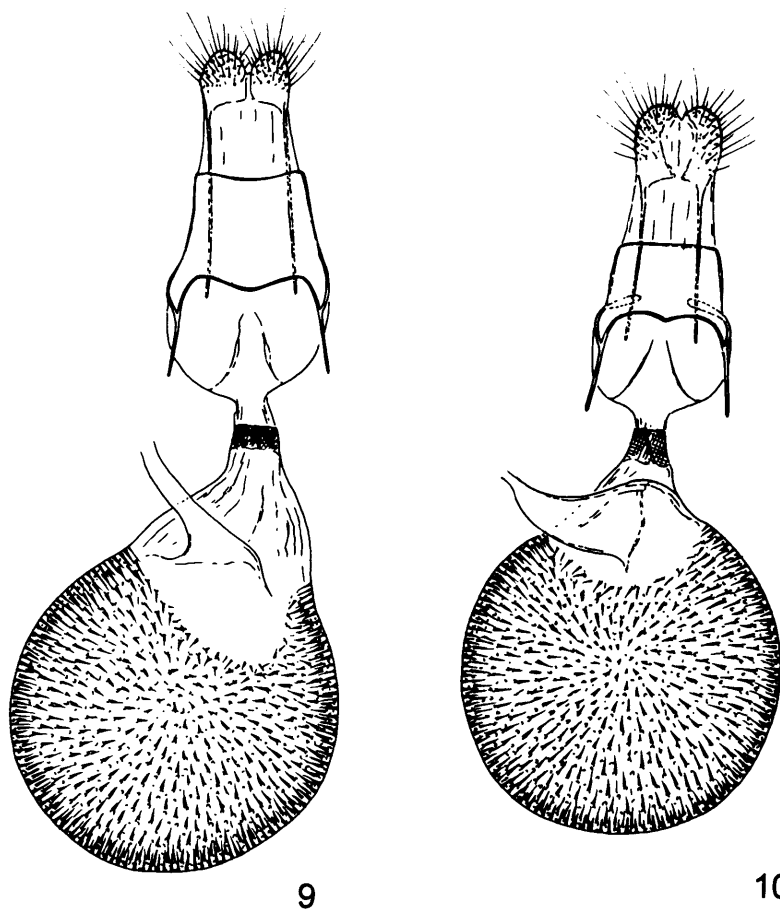

Ryc. (Fig) 3–8. Aparaty kopulacyjne samców. (Male genitalia): 3–5 – *Eupithecia ochridata* PINKER, 6–8 – *E. innotata* (HUFN.).

W budowie aparatów kopulacyjnych samców podstawową cechą pozwalającą na odróżnienie gatunków jest obecność niewielkiego wyrostka sakulusa u *E. ochridata* PINKER (ryc. 3–5), którego brak u *E. innotata* (HUFN.) (ryc. 6–8). Pozostałe elementy aparatu kopulacyjnego nie wykazują większych różnic.

W budowie aparatów genitalnych samic różnice występują w ułożeniu kolców na ścianach korpusu torebki kopulacyjnej. U *E. ochridata* PINKER (ryc. 9) występuje zatoka pozbawiona kolców otaczająca przewód nasienny, który jest ponadto inaczej umiejscowiony niż u *E. innotata* (HUFN.) (ryc. 10).

Motyle zarówno *E. ochridata* PINKER jak i *E. innotata* (HUFN.) pojawiają się w Polsce w tym samym czasie – w dwóch pokoleniach. Pierwsze pokolenie lata

Ryc. (Fig.) 9, 10. Aparaty genitalne samic. (Female genitalia): 9 – *Eupithecia ochridata* PINKER, 10 – *E. innotata* (HUFN.).

od końca kwietnia do początku czerwca, drugie od końca lipca do początku września (sądząc po pojawach *E. innotata* HUFN.).

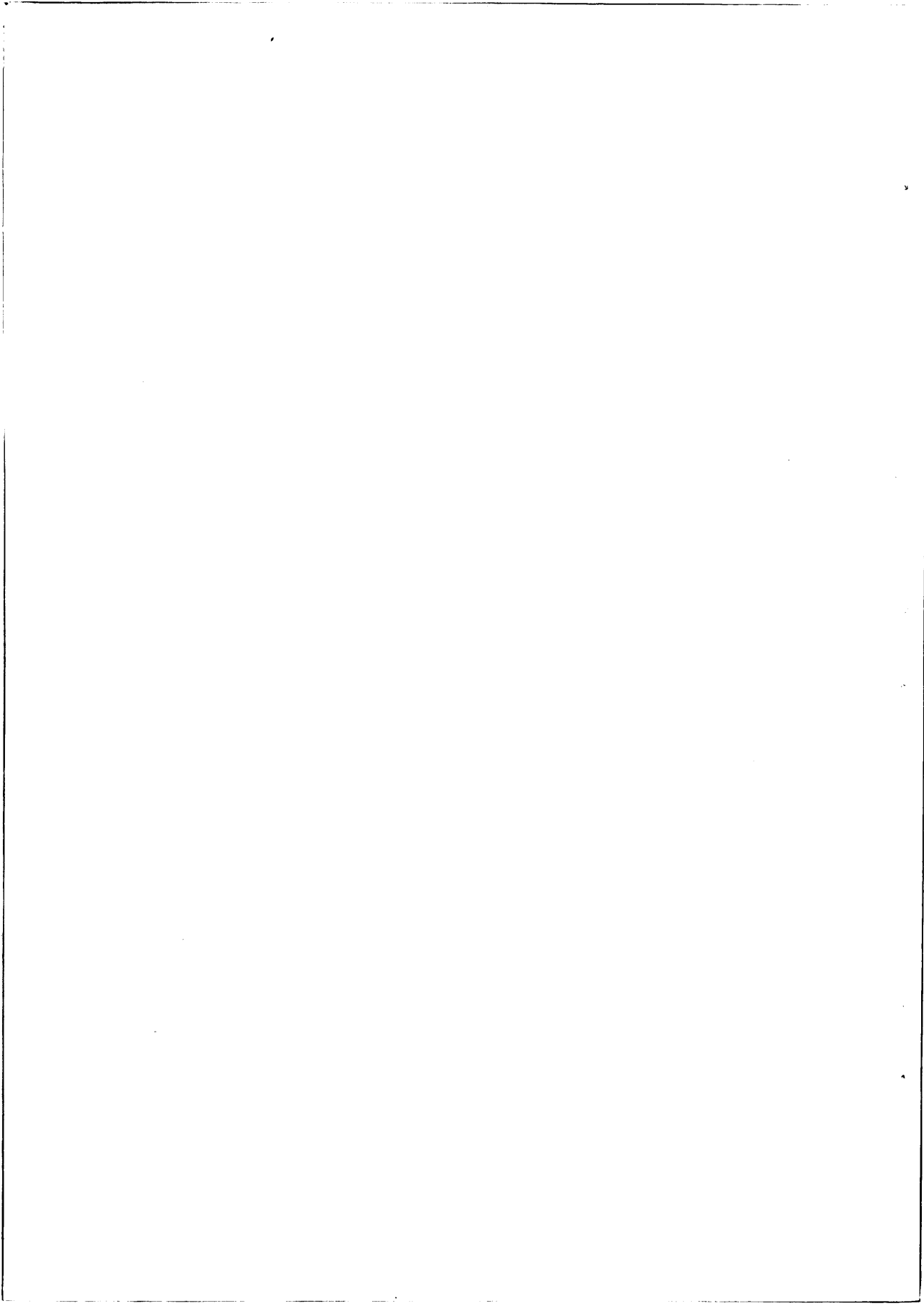
Gąsienice obu gatunków mają podobną bionomię. Letnie pokolenie gąsienic żeruje na liściach wielu drzew i krzewów, np. *Fraxinus* L., *Rosa* L., *Crataegus* L., *Prunus* L. i *Sambucus* L. Pokolenie jesienne żeruje na liściach i kwiatach rozmaitych gatunków bylic, najczęściej na bylicy polnej *Artemisia campestris* L. Różnice w ubarwieniu gąsienic są niewielkie i zaznaczają się jedynie w pokoleniu jesiennym. Gąsienice *E. innotata* (HUFN.) są brunatne lub zielone z brunatnymi plamkami na tle białej linii bocznej. Na grzbiecie występuje ciemny rysunek w postaci plam mających kształt odwróconej litery V. Natomiast u *E. ochridata* PINKER plamy te są trójkątne, ciemnobrunatne lub czarne, wyraźniej odcinające się od beżowego tła, przez co ubarwienie gąsienicy jest bardziej kontrastowe. W pokoleniu letnim gąsienice obu gatunków są zielone i bardzo trudne do odróżnienia (VEIGT, 1993).

Oprócz omawianych gatunków znana jest forma jednopokoleniowa, morfologicznie i genitaliowo nie różniąca się od *E. innotata* (HUFN.), której gąsienice żyją na jesienie. Określa się ją jako f. *fraxinata*, niemniej jej status taksonomiczny nasuwa wiele wątpliwości i nie jest definitywnie ustalony (URBAHN i URBAHN, 1981; KAILA, 1989).

Za udostępnienie materiałów autorzy składają serdeczne podziękowania następującym osobom: J. MASŁOWSKIEMU, Dr J. NOWACKIEMU, J. SOSIŃSKIEMU, Dr R. SZPOROWSKI i Dr G. WINIARSKIEJ.

PIŚMIENNICTWO

- BŁESZYŃSKI S., 1965: *Geometridae*, podrodzina *Hydriomeninae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa, XXVII, 46b: 1–305.
- KAILA L., 1989: *Eupithecia ochridata* PINKER new to northern Europe: morphological and biological studies on the *E. innotata* complex (*Lepidoptera*, *Geometridae*). Notul. Entomol., 69: 39–45.
- URBAHN E., URBAHN H., 1981: Schwierigkeiten um *Eupithecia innotata* HUFN. 1767 (*Lep.*, *Geom.*). Nota Lepid., 4: 47–51.
- VEIGT H. – J., 1993: Die Blütenspanner Mitteleuropas (*Lepidoptera*, *Geometridae*; *Eupitheciini*). Teil 5: *Eupithecia pimpinellata* bis *lanceata*. Dortmunder Beitr. Landeskunde, Naturwiss. Mitt., 27: 5–108.

Krótkie doniesienia

100. *Zoroachros flavipes* (AUBÉ) – gatunek sprężyka (*Coleoptera, Elateridae*)
nowy dla fauny Bieszczadów

Zoroachros flavipes (AUBÉ) – elaterid species (*Coleoptera, Elateridae*) new to the fauna of the
Bieszczady Mts.

Zoroachros flavipes (AUBÉ) jest gatunkiem górskim, znanym z izolowanych stanowisk w środkowej części Europy, docierającym na zachód do Francji, a na południe do Włoch i Rumunii; notowany również z Kaukazu. W Polsce chrząszcz ten jest bardzo rzadko spotykany, notowany tylko z pięciu krain południowych (Sudety Zachodnie: Karkonosze; Beskid Zachodni: kilka stanowisk; Kotlina Nowatorska: Nowy Targ; Beskid Wschodni: Uherce koło Leska; Pieniny). Charakterystyczny dla muraw naskalnych w strefie subalpejskiej, docierający w Alpach do wysokości około 2000 m n.p.m. Niekiedy tworzy małe kolonie na niżej położonych stanowiskach w dolinach rzecznych, gdzie występuje na nasłonecznionych zboczach skalnych, pokrytych cienkimi płatami mchów, porostów i traw. Te wtórne stanowiska zasiedlają osobniki wypłukane wodami potoków górskich ze skalistych gleb wyżej położonych rejonów.

Gatunek ten został złowiony na następujących nowych stanowiskach:

- Ustrzyki Górne FV34, 2 VII 1985, 6 exx., leg. E. GRUSZKA, coll. A. GRUSZKA. Dotychczas z Bieszczadów nie był podawany.
- Przełom Białki DV43, 12 VII 1993, 5 exx., leg. et coll. A. GRUSZKA.
- Pilichowice (nad zaporą) WS55, VII 1976, 9 exx., leg. A. JASIŃSKI, coll. D. TARNAWSKI.

DARIUSZ TARNAWSKI, Wrocław

101. *Hylis cariniceps* (RTT.) (*Coleoptera, Eucnemidae*) – drugie stanowisko
w Polsce

Hylis cariniceps (RTT.) (*Coleoptera, Eucnemidae*) – the second record from Poland

Hylis cariniceps (RTT.) jest gatunkiem szeroko rozprzestrzenionym w Europie od południowych części Anglii, Szwecji i Finlandii po Grecję i Jugosławię, na ogół rzadko i sporadycznie spotykanym, częściej znajdowanym w północnej części arealu występowania. W Europie Środkowej wykazywany z nielicznych rozproszonych stanowisk. W Polsce niedawno została znaleziona jedna samica niedaleko od Poznania w rezerwacie Krajkowo koło Mosiny (BURAKOWSKI, BUCHHOLZ, „Ann. Upp. Sil. Mus.”, 1991, t. 2).

Podajemy drugie stanowisko tego gatunku w Polsce:

- Wolin, Wiselka VV79, 20 VII 1978, 1 ex., leg. E. GRUSZKA, coll. A. GRUSZKA. Okaz ten został złowiony pod skarpią nabrzeżną przy plaży nadmorskiej (w części górnej skarpy las dochodzi do wysokiego brzegu).

EWA GRUSZKA, Wrocław
DARIUSZ TARNAWSKI, Wrocław

102. *Trixagus elateroides* (HEER) (*Coleoptera, Throscidae*) oraz *Isorhipis melasoides* (CAST.) i *Dirhagus pygmaeus* (F.) (*Coleoptera, Eucnemidae*) – nowe stanowiska w Polsce.

Trixagus elateroides (HEER) (*Coleoptera, Throscidae*), *Isorhipis melasoides* (CAST.) and *Dirhagus pygmaeus* (F.) (*Coleoptera, Eucnemidae*) – new records from Poland

Trixagus elateroides (HEER) zamieszkuje południową część Europy Środkowej oraz Europę Południową; wykazywany również z południowej Anglii, Kaukazu i Afryki Północnej. W Polsce rzadko spotykany, wykazywany tylko z sześciu krain (Pobrzeże Bałtyku: Gdańsk; Pojezierze Pomorskie: Szczecin; Nizina Wielkopolsko-Kujawska; Śląsk Górny; Roztocze; Pieniny) na podstawie starych danych. Chrząszcz ten został złowiony na Wolinie:

- Wiselka VV79, 10–20 VII 1983, 3 exx., leg. E. GRUSZKA, coll. A. GRUSZKA. Jest to drugie stanowisko tego gatunku na Pobrzeżu Bałtyku.

Isorhipis melasoides (CAST.) zasiedla zachodnią i środkową część Europy, na południe dociera do Włoch i Rumunii. W Polsce chrząszcz ten jest mało znany – wykazywany tylko z czterech krain (Pobrzeże Bałtyku, Śląsk Dolny, Śląsk Górny i Beskid Wschodni), przy czym w większości przypadków notowany na podstawie znalezisk z XIX i początku XX wieku. Gatunek ten został złowiony na następującym nowym stanowisku:

- Skoroszów koło Milicza XT61, 7 VI 1992, 2 exx., leg. A. et E. GRUSZKA, coll. A. GRUSZKA. Okazy zostały zebrane na pniu obumarłego buka. Jest nowym gatunkiem dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

Dirhagus pygmaeus (F.) rozmieszczony od południowej części Europy Północnej aż do Pirenejów, południowego Tyrolu, Bośni, Siedmiogrodu i Ukrainy, notowany ponadto z Algierii. W miarę posuwania się z północy na południe arealu gatunkowego jest coraz rzadziej spotykany. W Polsce znany tylko z czterech stanowisk (Pobrzeże Bałtyku: Puck; Pojezierze Mazurskie: Ostróda; Puszcza Białowieska; Beskid Wschodni: okolice Przemyśla). W zbiorze A. GRUSZKI znajdują się dwa okazy tego gatunku zebrane na następujących stanowiskach:

- Giby koło Sejn FE69, 3 VII 1991, 1 ex., leg. E. GRUSZKA (Pojezierze Mazurskie).
- Krosno (koło miasta) FA61, V–IX 1947, 1 ex. (dawniej zbiór KADYI) (Beskid Wschodni).

ANDRZEJ GRUSZKA, Wrocław
DARIUSZ TARNAWSKI, Wrocław

103. Nowe stanowiska *Cerapheles terminatus* (MÉNÉTRIES) (Coleoptera, Malachiidae)

New records of *Cerapheles terminatus* (MÉNÉTRIES) (Coleoptera, Malachiidae)

Cerapheles terminatus (MÉN.) jest gatunkiem zachodnio- i południowoeuropejskim wykazującym w ostatnich latach wyraźną ekspansję w kierunku północnym i wschodnim. Niedawno, został po raz pierwszy wykazany z Polski (A. KUŚKA. Wiad. entomol., (1993) 1994, 12: 173–174) na dwóch stanowiskach na Pojezierzu Pomorskim. W moim zbiorze posiadam trzy okazy łowione przeze mnie w dwóch kolejnych krainach:

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska, Ruda Miłicka, 14 V 1993, 1 samiec;
- Dolny Śląsk, Wrocław-Mokry Dwór, 13 V 1988, 1 samica, VI 1990, 1 samica.

Chrząszcze zostały wyczerpakowane z roślinności porastającej brzegi stawów, co jest zgodne z podawanymi do tej pory informacjami o wybiórczości środowiskowej tego gatunku. Występowanie *C. terminatus* na czterech, znacznie oddalonych od siebie stanowiskach świadczy, że gatunek ten musi być już szeroko rozprzestrzeniony w zachodniej części kraju i należy oczekiwać dalszych doniesień o jego występowaniu.

LECH BOROWIEC, Wrocław

104. Strąkowce (Coleoptera, Bruchidae) nowe i rzadkie dla fauny Polski

The seed-beetles (Coleoptera, Bruchidae) new or rare to the Polish fauna

Bruchus sibiricus GERMAR, 1824

- Wyżyna Lubelska, Gródek k. Hrubieszowa, 27 V 1994, 2 samce i 2 samice, 28 V 1994, 2 samce i 1 samica.

Nowy dla fauny Polski. *Bruchus sibiricus* GERM. jest gatunkiem stepowym, rozmieszczonym szeroko w strefie stepu i lasostepu od zachodniej Ukrainy po Jakuck, na południe sięgając po kraje zakaukaskie i górskie regiony Azji Środkowej. Na tym obszarze tworzy kilka słabo wyodrębnionych ras geograficznych, z których najbardziej zachodnia została stosunkowo niedawno opisana jako *Bruchus sibiricus occidentalis* LUKJANOVITSH et TER-MINASSIAN, 1957. Rasę tę początkowo wykazywano tylko z stepowych obszarów środkowej i wschodniej Ukrainy oraz Rosji i Azji Środkowej na wschód do jeziora Zajsan. W ostatnich latach znaleziono ją na Węgrzech oraz na licznych stanowiskach w Słowacji, na Morawach i w Czechach. Nie wiadomo czy jest to efektem ekspansji tego gatunku na zachód, czy nie odróżniano go do tej pory od pokrewnego i bardzo podobnego *Bruchus luteicornis* ILL. W starych zbiorach, badanych przeze mnie, z krajów ościennych znalazłem *B. sibiricus* tylko w kilku okazach pochodzących z Podola. Bliskość stanowisk z Ukrainy i Słowacji sugerowała odnalezienie tego gatunku we wschodniej Polsce, zwłaszcza na terenach lessowych o charakterze kserotermicznym.

Jedna z samic z terenu Polski ma całe środkowe uda i nasadową połowę środkowych goleni czarne, co nie było do tej pory obserwowane u tego gatunku. Owłosienie pokryw typowe dla formy *B. s. occidentalis*, ale bez domieszki włosków żółtych, co jest często obserwowane w populacji węgierskiej. Dokładny opis i cechy diagnostyczne tego gatunku zawarte są w mojej monografii strąkowców Polski (Fauna Polski, 1988, tom 11, str. 119).

Bruchus brachialis FAHRAEUS, 1839

– Dolny Śląsk, Wrocław, ul. Bardzka, 2 VI 1994, 1 samica, leg. J. KANIA; 12 VI 1994, 2 samce, leg. L. BOROWIEC.

Cieplolubny gatunek, pospolity w południowej Europie. W Europie Środkowej na izolowanych stanowiskach roślinności kserotermofilnej. Z Polski podany tylko z Cieszyna. Stanowisko z Wrocławia jest jednym z najdalej wysuniętych na północ w Europie i prawdopodobnie ma charakter naturalny. Przy ul. Bardzkiej znajdują się rozległe tereny ruderalne na gruzowiskach utworzonych w okresie powojennej odbudowy miasta. Spotyka się na tym obszarze liczne cieplolubne gatunki chrząszczy.

Bruchus affinis FRÖLICH, 1799

– Dolny Śląsk, Wrocław, ul. Bardzka, 8 VI 1994, 3 samice, leg. J. KANIA.

Rzadki gatunek, notowany z 9 krain, w większości przypadków w XIX w. Po wojnie wykazany tylko z Puszczy Białowieskiej, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej i Sudetów Zachodnich. Z Dolnego Śląska istnieją tylko XIX-wieczne doniesienia.

Bruchidius martinezi (ALLARD, 1868)

– Dolny Śląsk, Wrocław, ul. Bardzka, 10 IX 1994, 1 samica, leg. L. BOROWIEC.

Gatunek pospolity w Europie Południowej, obecnie znajduje się w ekspansji na północ. Niedawno podany z Węgier i Słowacji. Nowy dla fauny Polski. Dokładny opis i cechy diagnostyczne zawarte są w mojej monografii (Fauna Polski, tom 11, str. 143).

Spermophagus calystegiae (LUKJANOVITSCH et TER-MINASSIAN, 1957)

– Dolny Śląsk, Wrocław, ul. Bardzka, 2 VI 1994, 1 samica, leg. J. KANIA.

Stosunkowo niedawno opisany gatunek, nie odróżniany od pospolitego *S. sericeus* (GEOFFR.). Rozmieszczenie w Polsce słabo poznane, prawdopodobnie występuje we wszystkich niżowych krainach, ale do tej pory podany tylko z siedmiu. Nowy dla Dolnego Śląska.

LECH BOROWIEC, Wrocław

105. Uwagi o niektórych krajowych ryjkowcach (*Coleoptera, Curculionidae*)

Notes on some weevil species in Poland (*Coleoptera, Curculionidae*)

Lixus elongatus (GOEZE)

– Wyżyna Lubelska, Gródek k. Hrubieszowa, 8 VII 1992, 1 ok. leg. J. KANIA; 27 V 1994, 14 ok. leg. L. BOROWIEC.

Wykazywany w naszym kraju z 6 krain. Podany ostatnio przez BURAKOWSKIEGO i in. (BURAKOWSKI B., M. MROCKOWSKI, J. STEFAŃSKA, 1993. Katalog Fauny Polski. Ryjkowce – *Curculionidae*, część 1. XXIII, 19: 1–304.) z Niziny Sandomierskiej i Beskidu Wschodniego na podstawie danych MAZURA; pozostałe doniesienia wg. autorów katalogu powinny zostać poparte nowymi znaleziskami. Nowy dla Wyżyny Lubelskiej.

Bagous frivaldzkyi TOURNIER

– Śląsk Dolny, Wrocław-Pawłowice, 16 IV 1988, 1 ok., 15 V 1988, 31 ok., 28 V 1988, 9 ok., na łodygach i liściach *Phalaris arundinacea* L., 1 VII 1988, 10 ok. (w tym 6 larw, 3 poczwarki i 1 niezsklerotyzowany okaz imago) w łodydze, 1 VIII 1988, 2 ok., na *P. arundinacea* oraz z łodyg 1 ok. imago, 2 poczwarki i 2 larwy, 25 IV 1989, 24 ok., 12 V 1990, 14 ok., leg. J. KANIA.

Podany kilka lat temu z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i przed wojną z Dolnego Śląska. Biologia do tej pory nie była znana. Rośliną żywicielską *B. frivaldzkyi* jest *Ph. arundinacea*. Jaja składane są pod koniec kwietnia do wnętrza łodygi, po uprzednim nagryzieniu otworu. Cały rozwój larwalny i przepoczwarczenie następuje w łodydze, gdzie prawdopodobnie również zimują imago.

Transsphyrus ater BLATCH.

– Sudety Zachodnie, Wąwóz Myśluborski, 30 V 1992, 1 ok. wysiany ze ściółki na brzegu strumienia, leg. J. KANIA.

Rzadko spotykany w Polsce gatunek, znany z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Dolnego Śląska, Wyżyny Małopolskiej i Niziny Sandomierskiej. Nowy dla Sudetów Zachodnich.

Bradybatus fallax GERST.

– Sudety Zachodnie, Wąwóz Myśluborski, 30 V 1992, 1 ok. zebrany w czepak z klonu – *Acer*, leg. J. KANIA.

Rzadko spotykany gatunek, wykazywany z Przemyśla, Gorlic, Krosna a według KUŚKI (KUŚKA A., 1977: Materiały do znajomości ryjkowców (*Coleoptera, Curculionidae*) wylotu Bramy Morawskiej w Polsce. Pol. Pismo Ent., 47: 3–16.) podany również pod nazwą *B. elongatus* (BOH.) na początku tego wieku z Dolnego Śląska i Sudetów Zachodnich, co wymagało potwierdzenia.

JAROSŁAW KANIA, Wrocław

106. Nowe stanowiska polskich ryjkowców z rodzaju *Otiorhynchus* GERMAR, 1824 (*Coleoptera, Curculionidae*)

New records of Polish weevil species of the genus *Otiorhynchus* GERMAR, 1824 (*Coleoptera, Curculionidae*)

W niniejszej notatce uzupełniamy wiadomości zawarte w „Katalogu Fauny Polski” (Część XXIII, tom. 19, 1993) dotyczące rozmieszczenia kilku krajowych gatunków z rodzaju *Otiorhynchus*. Zastosowano następujące skróty przy często powtarzających się nazwiskach zbieraczy: JK – J. KANIA, JZ – J. ZAWADZKI. Dziękujemy wszystkim osobom wymienionym w tekście za przekazanie nam okazów do opracowania.

Otiorhynchus atroapterus (DE GEER)

– Pobrzeże Bałtyku, Wolin, Międzyzdroje, 7–11 VI 1993, 1 ok., na plaży, leg. R. KRÓLIK.

Gatunek nadmorski, w Polsce notowany głównie z okolic Gdańska.

O. laevigatus (F.)

– Sudety Zachodnie, Gołogłowy k. Kłodzka, 6 VI 1981, 1 ok., leg. JK.

Ciepłolubny gatunek, w Polsce znany z 9 południowych krain. Z Sudetów Zachodnich podany ostatnio na początku tego stulecia.

O. porcatus (HERBST)

- Śląsk Dolny, Masyw Ślęży, Sulistrowiczki, 15 V 1994, 1 ok., leg. J. R. POMORSKI.
  - Wzgórza Trzebnieckie: Trzebnica, 1991, 1 ok. leg. S. BEDNARZ.
- Rzadki gatunek, znany do tej pory z 8 krain. Nowy dla Wzgórz Trzebnickich.

O. rugosostriatus (GOEZE)

- Pobrzeże Bałtyku, Rewal, 2-5 VIII 1993, 5 ok., w pobliżu ogródków działkowych, leg. JK.
- Rzadki chrząszcz, wykazany z 4 krain, spotykany głównie w środowiskach synantropijnych. Nowy dla Pobrzeża Bałtyku.

O. scaber (L.)

- Sudety Wschodnie, Ławica k. Kłodzka, 12 VI 1983, 1 ok., leg. JK; Masyw Śnieżnika, „Hala pod Śnieżnikiem”, 11 VIII 1983, 1 ok., leg. JK; Międzygórze, 17 VI 1992, 3 ok., leg. JK, 5 VI 1993, 4 ok., leg. JZ; Kletno 2 VII 1993, 1 ok., leg. JK, 7 VII 1993, 3. ok., leg. A. WIATRAK.

Gatunek rozpowszechniony prawie w całym kraju, znany z 20 krain. Nowy dla Sudetów Wschodnich.

O. lepidopterus (F.)

- Sudety Wschodnie, Międzygórze, 3-5 VI 1993, 2 ok., leg. JZ; Kletno, 25 VII 1980., 1 ok., leg. JK, 1 VII 1985, 1 ok., leg. JK; Masyw Śnieżnika, rez. „Jaskinia Niedźwiedzia”, 2 VII 1993, 1 ok., leg. L. BOROWIEC, 3 VII 1993, 1 ok., leg. JK, 1 ok., leg. A. WIATRAK, 1 ok., leg. JZ; Masyw Śnieżnika, „Czarne Bagno”, 18 VI 1992, 1 ok., leg. JK; Masyw Śnieżnika, „Czarna Góra”, 10 VIII 1983, 2 ok., leg. JK; Góry Bialskie, rez. „Nowa Morawa”, 1 ok., leg. JK; Góry Bialskie, 15 V 1988, 1 ok., leg. A. MALKIEWICZ.

Gatunek borealno-górski, w Polsce występujący głównie na południu, znany z 11 krain. Z Sudetów Wschodnich podany po raz ostatni w 1869 roku.

O. sulcatus (F.)

- Nizina Mazowiecka, Bronisze k. Warszawy, 1988, 2 ok. ex. coll. D. TARNAWSKI, wyhodowane na korzeniach cisu.
- Sudety Zachodnie, Młynów k. Kłodzka, 1 VIII 1983, 1 ok., leg. JK.

Gatunek zasiedlający głównie środowiska synantropijne, w Polsce znany z 9 krain. Nowy dla Sudetów Zachodnich.

O. ovatus (L.)

- Sudety Zachodnie, Gołogłowy k. Kłodzka, 15 VII 1980, 1 ok., 23-26 V 1981, 1 ok., 31 III 1984., 1 ok., leg. JK.
- Sudety Wschodnie, Masyw Śnieżnika, rez. „Jaskinia Niedźwiedzia”, 5 VII 1993, 2 ok., leg. JK.

Bardzo pospolity gatunek wykazywany niemal z całego kraju. Nowy dla Sudetów Zachodnich, z Sudetów Wschodnich podany ostatni raz około 150 lat temu.

JAROSŁAW KANIA, Wrocław
JERZY ZAWADZKI, Oława

107. O występowaniu *Orgyia antiquoides* (HÜBNER, 1822) w okolicach Zamościa (*Lepidoptera*, *Lymantriidae*)

On the occurrence of *Orgyia antiquoides* (HÜBNER, 1822) in Zamość vicinity (*Lepidoptera*, *Lymantriidae*)

Podczas badań lepidopterologicznych prowadzonych w dniach 21–22 VI 1993 w rezerwacie Wieprzec koło Zamościa (UTM FB51) znalazłem gąsienice motyli z rodzaju *Orgyia* OCHS. żerujące na *Genista tinctoria* L. W wyniku hodowli otrzymałem imagines 7 ♂♂ i 14 ♀♀, które po zbadaniu budowy aparatów kopulacyjnych oznaczyłem jako *O. antiquoides* (HBN.) (= *O. ericae* GERM.).

Gatunek ten ma w Europie dwa obszary występowania przedzielone dysjunkcją. Północny obszar występowania obejmuje kraje położone wokół Morza Bałtyckiego, natomiast obszar południowy rozciąga się od południowej części Europy Środkowej (dolina Dunaju) przez Mołdawię, Ukrainę po północne stoki Kaukazu. Poza Europą gatunek spotykany jest w Zachodniej Syberii, na Zabajkalu i w północnych Chinach. W Polsce znany był dotąd z Pomorza Zachodniego i okolic Grudziądza (Nadleśnictwo Jamy).

Motyle z okolic Zamościa w porównaniu do okazów z Pomorza Zachodniego są nieco większe, mają wyraźniejsze przepaski, a ponadto brak jest u nich śladów białofioletowej plamy kostalnej. Można stąd wnioskować, że reprezentują one populację wywodzącą się z południowego obszaru występowania. Inne są także środowiska, w których występują motyle oraz ich rośliny pokarmowe. Na północy motyle spotykane są najczęściej na torfowiskach wysokich typu atlantyckiego i na wrzosowiskach, a gąsienice żerują przeważnie na *Erica tetralix* L., *Calluna vulgaris* (L.), *Andromeda polifolia* L. i *Myrica gale* L. Koło Zamościa gatunek ten występuje na zmeliorowanym torfowisku niskim typu węglanowego, a gąsienice żerują na liściach i kwiatach *Genista tinctoria* L. Ubarwienie gąsienic jest szafranowożółte z rysunkiem w formie czarnych, podłużnych linii. Przepoczwarczenie następuje w żółtym, jajowatym kokonie. Wylęg motyli obserwowano w okresie od 23 VII do 4 VIII 1993. Samica tylko częściowo wydostaje się z osłonki poczwarkowej, a kokonu nie opuszcza w ogóle. Jaja składane są wewnątrz kokonu.

Na podstawie jednego znaleziska trudno jest wnioskować, czy występowanie *O. antiquoides* (HBN.) w okolicach Zamościa ma charakter reliktowy, czy też jest wynikiem niedawnej kolonizacji.

JAROSŁAW BUSZKO, Toruń

108. Obserwacja *Daphnis nerii* (L.) na terenie Bieszczadów (*Lepidoptera*, *Sphingidae*)

Observation *Daphnis nerii* (L.) on the Bieszczady Mts. (*Lepidoptera*, *Sphingidae*)

Daphnis nerii (L.) należy do największych i najpiękniej ubarwionych przedstawicieli *Sphingidae* Palearktyki. Jest on gatunkiem strefy podzwrotnikowej występującym w Afryce i zachodniej Azji, charakteryzującym się corocznymi migracjami w kierunku północnym. Niejednokrotnie docierając do Wysp Brytyjskich i Skandynawii. W Polsce migrujące osobniki *D. nerii* spotykane były nadzwyczaj rzadko między innymi w: Gdańsku, Lesznie, Poznaniu, Rawiczu, Toruniu i Warszawie.

Prowadząc obserwacje faunistyczne motyli na terenie Bieszczadów zaobserwowano migrującego osobnika omawianego gatunku.

– Mików 7 VII 1990, 1 ♀, W. ŚLIWA leg.

Omawiany osobnik odłowiony został na światło lampy rtęciowej. Przetrzymana w hodowli samica złożyła jedynie 4 jaja, których hodowla nie powiodła się.

WOJCIECH ŚLIWA, Rakownia

109. Nowe dane na temat rozszedlenia motyli dziennych na terenie Tatr Polskich (*Lepidoptera: Nymphalidae, Lycaenidae*)

New records on the distribution of the butterflies on the Polish Tatra Mts (*Lepidoptera: Nymphalidae, Lycaenidae*)

Podczas pobytu w Tatrach, w lipcu 1994 roku, w ramach programu inwentaryzacji motyli dziennych Polski, stwierdzono występowanie trzech interesujących gatunków.

Brenthis ino (ROTT.)

– Dolina Miętusia 21 VII 1994 2 exx. ♂

Jest to gatunek nowy dla Tatr Polskich. Fakt zarejestrowania go w kilka tygodni po okresie pojawu na nizinie (rez. Łąka Sulistrowicka 9 VI 1994, 4 exx) pozwala przypuszczać, że *B. ino* jest gatunkiem na stałe zasiedlającym Tatry Polskie.

Polyommatus dorylas (DEN. et SCHIFF.)

– Dolina Jaworzynki 21 VII 1994 5 exx. ♂

Wcześniej gatunek ten wykazany był z Tatr przed 70 laty, w pojedynczych okazach z Doliny Małej Łąki i ze stoku Kalackiej Turni.

Cupido minimus (FUESSLY)

– Dolina Jaworzynki 17 VII 1994 1 ex ♂, 21 VII 1994 1 ex ♀

Gatunek podobnie jak poprzedni nie wykazywany z Tatr od 70 lat.

JANUSZ MASŁOWSKI, Świdnica

Z głębokim żalem zawiadamiamy, że w dniu 28 października 1994 roku, zmarł w wieku 79 lat

prof. dr hab.

HENRYK SANDNER

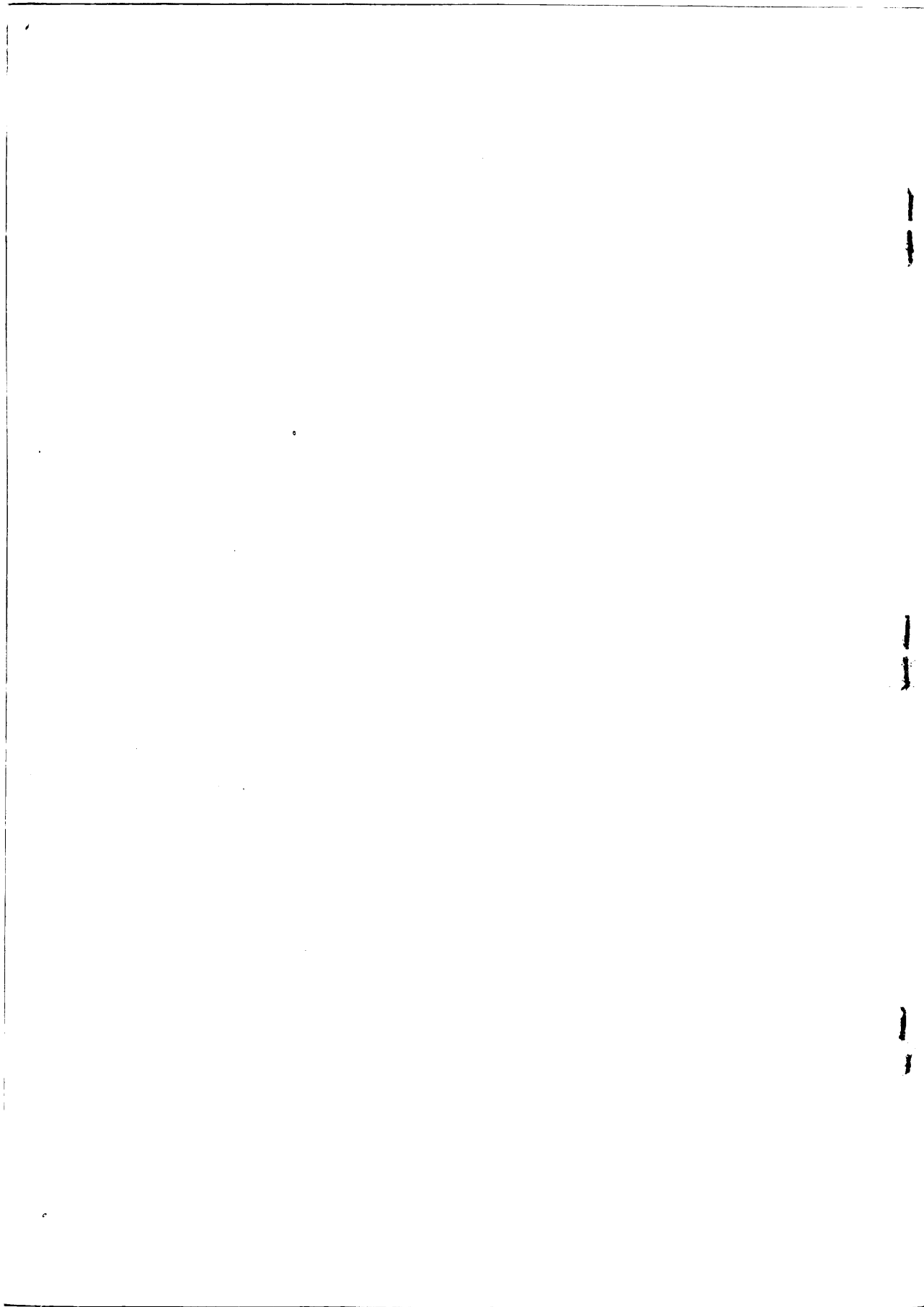
honorowy prezes Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, głęboko zaangażowany w Jego działalność, prezes PTEnt. przez szereg kadencji, a także twórca i wieloletni Redaktor Naczelny „Wiadomości Entomologicznych”. Prof. H. Sandner był przedstawicielem Polski w Międzynarodowym Komitecie Entomofaunistycznym i Międzynarodowej Organizacji Biologicznego Zwalczania Szkodników. Był też członkiem Komitetu Ochrony Roślin, oraz współtwórcą i wieloletnim członkiem Rady Naukowej Instytutu Ekologii PAN.

Odszedł od nas zasłużony nauczyciel akademicki, wychowawca młodych pracowników nauki, autor wielu książek i prac naukowych, wybitny specjalista w zakresie entomologii stosowanej, prawy i szlachetny człowiek.

Pochowany został 4 XI w Warszawie na Cmentarzu Komunalnym na Powązkach.

Cześć Jego Pamięci

Zarząd Główny PTEnt.
i Redakcja „Wiadomości Entomologicznych”

● Piśmiennictwo do artykułów należy dołączyć na oddzielnej stronie. Powinno ono dotyczyć tylko pozycji cytowanych w tekście i być zestawione według alfabetycznego porządku nazwisk autorów, z podaniem nazwiska i inicjałów imion, roku wydania, pełnego tytułu pracy, skróconego tytułu wydawnictwa, miejsca wydania, (w przypadku wydawnictw ciągłych nie będących czasopismami), tomu (ewentualnie także zeszytu) i liczby pierwszej i ostatniej strony. Np.

MARCINKOWSKI H., 1984: Rzadkie gatunki motyli większych (*Macrolepidoptera*) z Gór Sowich. Pol. Pismo Ent., **54**: 229-230.

BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1985: Chrząszcze *Coleoptera* – *Buprestoidea*, *Elateroidea* i *Cantharoidea*. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **10**: 1-401.

Przy wydawnictwach zwartych należy podać ponadto nazwę instytucji wydawniczej z jej siedzibą. Np.

JURA C. (red.), 1988: Biologia rozwoju owadów. PWN, Warszawa. 250 ss.

● Transliterację z alfabetów nielacińskich należy przeprowadzać według Polskiej Normy.

● Do prac historiograficznych, przedstawiających sylwetki entomologów, należy dołączyć możliwie pełny wykaz ich publikacji z zakresu entomologii, a w treści tychże prac zaprezentować pozostałą, entomologiczną spuściznę materialną danego entomologa (zbiory, księgozbiór itp.) z podaniem jej aktualnych losów.

● W artykułach i doniesieniach (za wyjątkiem recenzji, sprawozdań, komunikatów i materiałów kronikarskich) należy przy nazwach systematycznych rodzajów i gatunków cytowanych po raz pierwszy w pracy, umieszczać nazwiska (lub ich skróty) odpowiednich autorów (według zasad przyjętych w „Międzynarodowym Kodeksie Nomenklatury Zoologicznej”).

● Zaleca się:

– podawanie elementów daty w kolejności – dzień, miesiąc, rok, przy czym miesiące należy oznaczać słownie lub liczbami rzymskimi;

– podawanie przy nazwach stanowisk, oznaczeń według siatki UTM;

– nie stosowanie w maszynopisach ukośnej kreski w zamian za nawias okrągły.

● W celu zapewnienia odpowiedniego poziomu merytorycznego, artykuły przed przyjęciem do druku będą przedstawiane do zaopiniowania specjalistom z odpowiedniej dziedziny. Nadsyłanie do „Wiadomości Entomologicznych” artykułów o identycznej treści jak wysyłane do publikacji w innych czasopismach jest – rzecz jasna – niedopuszczalne.

● Materiały do druku prosimy przysyłać na adres Redakcji. Do przesłanych materiałów należy dołączyć: adres korespondencyjny z telefonem oraz kserokopię dowodu uiszczenia opłat statutowych PTE za rok bieżący (lub inny dokument potwierdzający ich uiszczenie). Pierwszeństwo druku, przy dużej ilości nadsyłanych prac, mają prenumeratory „Wiadomości Entomologicznych”.

● Autorzy artykułów otrzymują bezpłatnie 50 nadbitków. Autorzy doniesień naukowych, komunikatów, sprawozdań i materiałów kronikarskich otrzymują nadbitki według każdorazowo ustalonego podziału, natomiast autorzy recenzji, polemik, sprostowań itp. nadbitków nie otrzymują.

„Wiadomości Entomologiczne” drukują odpłatnie ogłoszenia drobne i reklamy popularyzujące wyroby i usługi mające zastosowanie w szeroko pojętej działalności entomologicznej. Za treść ogłoszeń i reklam Redakcja nie odpowiada. W ogłoszeniach drobnych opłata wynosi 1.000,- zł od znaku, natomiast opłata za reklamy ustalana jest każdorazowo na drodze umowy między reklamującym a Redakcją. Członkom rzeczywistym i wspierającym Polskiego Towarzystwa Entomologicznego przysługuje 20% zniżka.

WARUNKI PRENUMERATY – SUBSCRIPTION ORDERS

PRENUMERATA KRAJOWA

- Prenumeratę krajową dla osób fizycznych nie będących członkami PTent. oraz osób prawnych prowadzi Biblioteka Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, ul. Sienkiewicz 1 21, 50-335 Wrocław. Wpłaty na rok 1995, w wysokości 100 tys. zł., przyjmowane są na konto:

B.H.K. SA o/Wrocław
nr 489209-1179-132

- Zamówienia hurtowe prosimy kierować na adres Redakcji. Przy zakupie powyżej 30 egzemplarzy udzielamy 20% rabatu.
- Prenumeratę dla członków PTent., z 20% zniżką, przyjmuje Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Entomologicznego (ZG PTent., ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław, B.H.K. SA o/Wrocław nr 489209-1179-132)
- Sprzedaż pojedynczych numerów oraz subskrypcję na stałą dostawę prowadzą Oddziały ORPAN na terenie całego kraju.

FOREIGN SUBSCRIPTION

Subscription order and all payments should be addressed:

Polskie Towarzystwo Entomologiczne, Oddział w Poznaniu, Dąbrowskiego 159,
60-594 Poznań, Poland. Our account:

No. 63513-2596-132

is placed in:

PKO Bank Państwowy, I O/Poznań, Poland.

Price (1995): institutional – 30 USD, personal – 20 USD, single fascicles
– 10 USD each.